

تصویر ابو عبد الرحمن الکوردی

شهید عوسمان عوزیری

مندی القر الثقافی
www.lqra.ahlamontada.com

شورش دیار به کر

ناما مکرین و پیکاسته و ش

بفران حاجر نوراعیم چمرنگا

حاجر لکھنؤ - ۲۰۰۸

بی گورو شوین بہدہم باوہ
لاشہم وردہو تور دراوہ

شہید عوسمان عوزیری

ناوی کتیب: شۆرشى ديار بکه کر
نوسینی: شهید عوسمان عوزیری
ناماده کردن و ریکفستنه وهی:
به رزان حاجی ئیبراهیم چه رمه گا
کۆمپیتەر: مه لبه ندی ریکفستنی
سلیمانی
تایپی کۆمپیوتەر: هه وار نه جمه د
ره شید
به رگ: جه بار فارس و سامان جمه صالح
تیراژ: ۵۰۰
چاپی دووهم
چاپخانه ی کۆفسیتی داناز
ژماره سپاردن: ۳۹۵ سالی ۲۰۰۰

پەيىشكەشە بە..

* ھەموو ئەو شەھىدانەي كورد كە بۇ پەيىرۈزى رەزگارى گەئى كوردستان
گىيانىيان بەخشى.

* سەرچەم ئەو ھەئە مە راست پەيىزانەي داکۇكىيان ئە مافى كورد كردووه.
* ئەو ئەدەبىي و نوسەرانەي بە راستگۈيى مەنژووى گەئى كوردىيان
نوسىيوھتەوو بەردەموامن ئەو خەبەتەدا.

سەرئىچ / ئەم پەرتۈكە چاپى يەكەمى ئە سالى ۱۹۶۱ لەسەر
ئەركى حاجى ئىبراھىمى چەرمەگە بە چاپ گە يەنراوھ.

سوپاس و پەيىزانىنەم بۇ..

- بەرئىز كاك شەمان عەبدولمەنفا، كە ھاوكارى دىئۆزانەي كردم.
- بەرئىز مامۇستا عومەر مەرف بەرئىزى، كە ھاوكارى و زانىيارى زىياترى پى
بەخشىم.
- بەرئىز بىراى شاعىر ئاوات ھەسەن ئەمىن كە مەندوو بوو ئەگەل
زانىيارىيەكانى بە چاپ گە يەندى ئەم كەتتە.
- بەرئىز ئازاد سەوزە كە بە خە مەخۇرى دىئۆزىيەوھ ھاوكارى كردم.
- بەرئىز ھىوا رەئوف و بەرئىز مەھمەد مەردان كە ھاوكارىيان كەردىن ئەروى
ئەدەبىيەوھ.

بەرزان حاجى ئىبراھىم چەرمەگا

دەستىپاك

بەرزان حاجى بىرايم چەرمەكا

تۈرۈپتەنمۇ لىكۈلىنەرە لەسر ژيانى نوسەرىك لە نىو مىللەتلىكى
بەش مەينەتى وەكو كورددا ھەول و ماندوبوونى زۆرى پىنويستە،
ھەرچەندە روپەرى زۆرىيە رۇژنامەو گۇفارە كۈنەكانم پىشكىنى و پرس و
راوئىزى زۆرم بە ھاوپىيانى (شەھىد عوسمان غوزنىرى) كرد بۇ ئەوئى
تىشكى زىاتر بىخەمە سەر ژيان و بەرھەم و لايەنە نادىيارەكانى ئەم
نوسەرە شەھىدە، ھىندە لىكۈلىنەرە دا بوو نرىخى خودىم نەكردووم
كاتى خۇى لە دىوانە شىعەرى (شەھىد عوسمان غوزنىرى) كە سالى
۲۰۰۰ بە چاپمان گەياند كە كۆى شىعەرە بلاوكرارووم
بلاونەكرارەكانىيەتى بە چىروپى ئەو زانباريانەى ژيانى ئەم نوسەرەمان
بلاوكرارەو، بەلام ئەوسا دەمزانى ئەم نوسەرە شەھىدە زىاتر ھەلدەگرئ
لەسەرى بنوسىن، دىسانەو لە پرۇژەى كۆكرەنەو لەسەر نوسىن و
بە چاپ گەياندەنەو بەرھەمەكانى دا گوزەرىكم كرددەو بەئاو رۇژنامەو
گۇفارەكاندا ھەندئ شتى بابەتيم چىنگ كەوت كە دىكرىت لە ئايندەدا
پرۇژەيەكى رۇشنىرى چاك پىكىبەتەن و ھىوادارم روناكى پاپ بىيىن.

ئەم نامىلكەيە بەردەستىش يەككىكە لەو پرۇژانەو بە نىياز بووم
لەگەل چەند نوسىنىكى رۇژنامەى خەبات سالى ۱۹۶۰-۱۹۶۱ لە
دوتوئى يەك كىتەپ دا چاپىان بىكەم بەلام بە پرسى ھاوپىيانم بە چاكم
زانى جارى تەنھا ئەم نامىلكە مىژوويە بە چاپ بگەيەنم. ھىوادارم

گىيانى شەھىد عوسمانى پى شادىيىت و سودىكىش بگىيەنىت بە
خوينىرى كورد.

ھەر لەم ناملكەيەدا بەچاكام زانى ئەو خوينىرە خۆشەويستانەي
ديوانى شەھىد عوسمان عوزىرى بەردەستيان نەكەوتووە، گوزەرىك بە
ژيانى ئەم نوسەرە چەلەنگەدا بگەن و شارەزايى تواناو ليھاتويى ئەم
شەھىدە نوسەرە بىن بە ھىوام ئەميش سودى خۆى ھەيىت.

ژياننامەي شەھىد عوسمان عوزىرى

ئەم نوسەرە خاوەن ھەلۆنىستە شەھىدە ناوى (عوسمان ئەحمەد
رۆستەم) ھەو سالى ١٩٢٦ لە دايك بوو ھەو لە عەشیرەتى عوزىرىيەو
نازناوى ئەدەبى و سياسيشى (عوسمان عوزىرى) بوو.

سالى ١٩٤٤ لە شارى سلیماني و لە قوتابخانەي ئەيوبیە خراوتە
بەر خويندن و قۇناغى خويندنى سەرەتايى و ناوەندى بەسەرکەوتويى
لە سلیماني تەواو کردووە. لە تەمەنى ١٧ سالیەو تیکەلەو بوو ھەو بە
ژيانى نوسین و ھەکو پەيامنیزەر لە رۆژنامەي (ژین)ى سەردەمى
مامۇستا گۆزان ھەندى بابەتى ئامادەکردووە ھەو ئەمە بوەتە سەرەتايەكى
باش و بەھرەو توانای رۆژ بە رۆژ زیاتر چرۆى کردووە گولى بەھرەي
بەخشیووەتە گەلەكەي.

سالى ١٩٥٧ بۆ تەواو کردنى خويندن روى لە بەغدا کردووە ھەگەل
ژمارەيەكى دیار لە خويندکارانى کورد ئەو کاتە لە بەغداد (کۆمەلەي
ئاوازی کوردی)یان پیکھیناوە کە ناوەندىكى رووناکبیری ھونەری
گشتگیر بوو ھەو سەر بە (یانەي سەرکەوتنى کوردان) بوو ھەو چەندین
ئاهەنگ و شانۆيى کوردی و کۆریان ساز کردووە تواناو ليھاتويى

(عوسمان عوزیری) دیار بووهو جینگەى متمانەى هاوڕێکانى بووه. هەر لەو سالانەدا توانیویەتى بەزیرەکی خۆى مۆلەت بەدەست وەرگیرى بۆ پیشکەش کردنى بەرنامەىەک لە رادیۆى بەغداو لێهاوانەو لێزانانە لە ئیزگەى کوردى بەغداو بەرنامەى (خەباتى کوردستان)ى پیشکەش کردووه ناوهرۆکى بەرنامەکەى میژوو تیکۆشانى کورد بووه لە ناوچە جیاوازهکانى دابەشکراوى کوردستاندا.

هەر وها لە بەرنامە رۆشنیریهکانى ئیزگەى کوردى بەغدا جار جارە پشتى خزمەتکرنى خۆى هەبووه. ئەو سالانە بوو تە ئەزمونیکی دیارو گرنگ لە ژيانى دواىى شەهید عوسمان عوزیرى دا. لێره دا پێویستە بڵێم ئەفسوس داخۆ چەند نوسینى بەبایەخى لەو بواره دا لەناو چوون گەر بمانایەو لەبەر دەست بونایە بئێگومانم خزمەتى گهروهیان بەگەلى کوردو خوێندهوارانى دەگەياندا.

(عوزیری) نوسەر وەکو بیراریکی بەناگای رۆشنکەر چەند وتاریکی سیاسى و لیکۆلیارى بۆ رۆژنامەى (خەبات)ى ئەو سالانە نوسیوهو بڵاوکراونەتەوه یەکێک لەو نوسینانە تایبەتە بە یادى (چوار ئەفسەرە شەهیدەکەى کوردستان)، کە لە ژمارە ٢٤٦-١٩ حوزەیرانى ١٩٦٠ بڵاوبووتەوه زۆر هەولمان دا ئەو ژمارەیه مان دەست نەکەوت تاکو هاوشانى نوسینهکەى بڵاوکەینەوه لەم نامیلکەیه دا هیوادارم لە ئاینده دا ئەو بواره برەخسێت، زۆریش لەو نوسینه سیاسیانەى وەکو کۆپى فیکرى-سیاسى لە ئەلقە رۆشنیریهکان خوێندۆتەوه بۆ نامادەبوانى کۆرەکانى.

شەهید (عوسمان عوزیری) لە ژيانى خۆى دا توانیویەتى ئەم پەرتوک و نامیلکانە بەچاپ بگەیهنێت:

۱. كۆمەلە شيعىرى (گولزارى كوردستان) سالى ۱۹۵۸ بە چاپ گەيەنراوہ.

۲. لە پىنناوى دادپەومريدا دوو چىرۆكە يەكىنكيان وەرگىزىدراوہ سالى ۱۹۵۹ بە چاپ گەيەنراوہ.

۳. مىژۋى جولانەوہى مامۇستايانى پۇلەندە بابەتتىكى لىكۆلىنەوہىيە لەسەر خەباتى رىكخراوہىيى مامۇستايان وەرگىزىدراوہ، سالى ۱۹۵۹ بە چاپ گەيەنراوہ.

۴. كۆمەلە شيعىرى (كلپەي دەرون) سالى ۱۹۶۰ بە چاپ گەيەنراوہ.
۵. شۆپشى دياربەكر لىكۆلىنەوہىيەكى كورتى مىژۋىيى ئىو شۆپشەو ھۆكارەكانى نوشىستىيە، سالى ۱۹۶۱ لەسەر ئىركى حاجى برايمى چەرمەگا بە چاپى گەيەندوۋە. ئەم نامىلكەيە بايەخى بەلگەيى ھىندەيە كە بەرىز (دكتور كەمال مەزھەس) لە كىتەبى مىژۋودا ئامازەي پىدەدات.

ئەم نوسەرە پىشەرەو پىشەبىنى زۆر لە رووداۋەكانى كىردوۋە و بەردەوام بوۋە لەسەر نوسىن و وەرگىزان، لە بوارى نوسىن دا (ئەشكەنجەي خۇشەويستى) و (ياساى قازىيەتى) كە ھەردوكانى ئىزمونى چىرۆك نوسىن بوون روناكى چاپيان نەبىنىوہ.

لە بوارى وەرگىزان دا دوو كىتەبى گىرنگى وەرگىزىدراوہ كە بە داخەوہ لە كاتى خۇيدا چاپ نەكران بىلۋنەكرانەتەوہ، ئەوانىش (مىر، نوسىنى ماكيافىللى) و (ماجدولىن) كە مستەفا لوطفى مەنەلەلوطى وەرى گىزىدراوہتە سەر عەرەبى و ئەمىش كىردوۋەتە كوردى.

ئەم كىتەبانەي شەھىد عوسمان عوزيرى ئىستاش گىرنگى و بايەخى خۇيان ھەيەو خويندەنەوہى نوئىش ھەلدەگىن.

ھوسمان ھوزىرى لەسەرەتاي شۆپشى ئەيلولەۋە لەگەل مامى (ھاجى بىرايمى چەرمەگا) و خىزماتى ھوزىرى بەشدارى كىردۈۋە لە شەھىرى دەرىندى بازيان و بىرىندار كىراۋە بىرايەكىشى بەناۋى (مەبدۇلا ئەھمەد رۇستەم) لە ۱۹۶۲ شەھىد كىراۋە بەلام كۆست و زىندان و مەيلىتەكانى رۇزگار شانيان لانەكىردۈۋە بە كىنوى ۋەرى باۋى ئەمەلگەيشتون. بەردەوامى لەنىۋ خەبات و تىنكۇشان دا زىاتى قالى كىردۈۋى گىيانى كوردايەتى زىاتىر گەشە پىنداۋ دانەپراۋانە بەردەوام بوو لە خەبات و شۆپشىگىزىۋى لە ژيانى خەباتى شاخىش دا كادىرىكى سىياسى و راگەيانلىنى ھۇشيارى شۆپشى ئەرساي كورد بوو. لە ئىزگى دەنگى شۆپشى ئەيلول لەگەل نوسەران و شارەزايان رۇلى بەرچاۋى ھەبوو لە خىزمەت كىردن. ھەلى دەدا لە رىگەى دەنگى ئىزگەى شۆپشەۋە ۋەكو كوردىكى جوامىز و جەربەزە بە ئايندەى سىرەفرانى گەلەكەى ۋاى ئى كىردۈۋە ھەمىشە پشتگىرى شۆپشى كىردۈۋە و رۇلى خۇى لە خەباتى رىزگارى خۋازى گەلەكەى بىلىۋە.

لە دىۋەى ژيانى ئەدەبى و ھۈنەرى سىياسى (ھوسمان ھوزىرى) بەلەخۇ بوردۈۋىيەۋە توانىبۈى مەمانەى زۆرىنەى ھەقالاتى بەدەست بەئىنن و ھۇشمەندىۋى روۋناكبىرى لە ئاستىك دابىۋە ھاپىسانى بەتىرامانەۋە سەيرى قەلاى بەھەرەۋى تواناى ئەم نوسەريان كىردۈۋە.

نوسەرىكى تەمەن ۲۹ سال ئەم ھەمۇ چاپ كىراۋ پەرتوك و نوسىن و بەرنامە رادىۋىيەى ھەبوو بىت بىزگومان دەبىت بەسەرنجەۋە سەيرى ژيانى پىر بەھەرەى بىكرىت، بەلام بەداخەۋە سالى ۱۹۶۶ روناكى ھۇشمەندى ئەم نوسەره خامۇش كىراۋ ھوسمان ھوزىرى شامىرو نوسەرو ۋەزگىپرو كادىرى سىياسى و راگەياندىن شەھىد كىرا لە پاش خۇى

تهنہ کوږ و کچيکى به جى ماو به ناوى (راپېر و شيرين) که ئىستا له هندنه ران.

شیرکوږ بیکهسى شاعیر له دیوانه شیعرى (خاچ و مارو روژمیری شاعیرى) لاپهړه ۱۷۲۳ دا بهم شپوهیه باسی شهید عوسمان عوزیری و شهید بوونی دهکات:

چوارگو شهیه کی هاوړی ناو نه شکوت بوین
هه موو جارئ سهرمان نه نا
به باز نهی نه شکوت وه
تا نه ویش خوی ئی نه کتوت
له پېر ناگری رازی یه کدا دانه نیشتن
به یانیه ک (عوسمان) یان برد
عوسمان وه کو مورو یه کی چاوشین
وه کو شیعرى کی سهربال شین
له رنو به فری دیلمان و هو مهران و گه لاله دا
ونیان کردو نه هاته وه
نه هاته وه نه هاته وه نه هاته وه

له راسته وه بو چه پ: عوسمان عوزیری، محمدي شهرکی، حاجی برایمی چدرمه گا، وزیرى خارجى میسرى. سالى ۱۹۶۵ له میسر.

عوسمان عوزیری

چە پىكىن رازو بە سەر كوردنەو

عوسمان عوزيرى

بەركول:

كورد وەكو نەتەوئەيەكى دىرىن و پەژمردەى رۆژمەلات، لاپەرەكانى
مىژووى ئەدەب و بزوئەنەوئەى نەتەوايەتى و خەباتى نىشتەمانى سەر رۆژن
لە نمونەى بالا و ۆتەى درەو شاو و تابلۆى نەخشاو و شەهیدانى
گومناو و رۆبوارانى بەناگای رینگای سەرفرازى و خەمخۆرى رۆژانى
كسپەى نەهاتى و وەيشومەكانى رۆژگار.

برادەرى ئازىزو شاعىرو نوسەرو خەباتكارى نەگۆپ (عوسمان
عوزيرى) شەهید، شاگۆلىكى گەشاو و بەرەنەقى ئەو لاپەرە رەنگىن و
تۆمارە پرشنگدارەى كە مىژووى نەتەوايەتى بە شانازى و شەوق و
ئەلھاو دەورى دەكاتەو.

كاكە عوسمان خویندەوارىكى تازە ھەلەكشاوى بەرەمەندو
شاعىرىكى ديارو نوسەرىكى كارامەو چىرۆك نوسىكى بەتوانست و بىرى
رۆشن و وەرگىزىرىكى بەسەلىقمە رۆئەيەكى بەناگای مىژووى نوئو
خەباتكارى كە نەبەردى رۆژانى تەنگانە و گوشراوى باوهرى پىرۆزى
كوردایەتى بوو، سى و شەش سال لەمەوبەرەو لەبارو دۆخىكى گرژو
رۆژگارنىكى تەماوى ئەم نەتەوئەيەداو بە رووداوىكى مەرگەسات ئاسايى
جەستەى شەكەتى خەلقانى خوین كراو كالای مەرگى لەبەر ھەلەكیشراو
رووى لە ژيانى جاويداتى كرد.

ئەم برادەرە بەۋەقار ۋە چەشكېنە لەسەرە تاۋە تابىنەتاي رۇژانى
 ژيانى نمۇنەيەكى رەزا سوۋىك ۋە ئەلارام بوۋى، كارو ھەلسورانى ژيانى
 بەپىنى بەرنامەيەكى دروست و دارىژراۋ بوۋى، جۇش و تەۋرۇم و سەۋداي
 كوردايەتەيەكى راستەقېنە لە ھەموو جەستە و دەمارەكانى دا قۇلپى
 دەدا، لەيەكەم گۈللەي شۆپشى رزگارخۈزى ئەيلولە ۋە چەكى تۆلە
 خەباتى نايە نەپەي شانى ۋە بەشدارىيەكى كاراي كوردو بىرئىدارىش كرا،
 بەلام مايەي داخ و نىگەرانىيەكە ئەم رۆلە بىزورگە خراۋەتە گۆشەي
 بىنئاگايى و بىر چۈرەنەۋە تەنەنەت يادىكىشى نەكراۋەتەۋە.

سەرەتاي ژيانى ئەدەبى:

سەرەتاي ھۆگرېۋون و روۋكردنە جىھانى ئەدەب و روۋناكېرى و
 ھەۋل و تەقەللەي لەم بۈرەدا دەگەرئەۋە بۇ ناۋەراستى سالانى پەنجاي
 سەدەي رابردوۋ، لەو رۇژگارەداۋ لەسەر روۋبەرى لاپەرەكانى (ژىن و
 ھاتاۋو پىشكەۋتن) ۋە چاپەمەنىيەكانى ترەندى لە نۆبەرە و بەركۈلى
 قەلەمى دەبىنران و بەخۈندەۋاران ئاشنا بوۋى، بەلام شۆپشى چۈرەدەي
 تەمۈۋى سالى ۱۹۵۸ ۋەك شۆپشىكى نىشتەمانى كارىگەرئەتەيەكى
 سەر مېرى بەسەر ژيانى ئەدەبى (عوزيرى) يەۋە ھەبوۋى، بوۋە مايەي
 تەقېنى كانياۋى روۋنى بەھرە و گەشەسەندى چالاكى و فراۋان بوۋنى
 مەۋداي نوسىن و بىلۈكرنەۋە، لەم سەردەمەدا رۇژنامەي خەبات و
 گۇلزارى شەفەق لاپەرەكانى بۇ ئاۋالە كوردبوۋى، ئەمە جگە لە چاپكردن
 چەپكىن بەرھەمى ناۋازە.

بەرھەمەكەنى غوزىرى:

ئەم بابەتەنى كە (غوزىرى) ئاشنايتى لەگەلدا پەيدا كىردى بون و دەيوست ئى يان نىزىك بېيتەو و بېنەمايەى سەرنىچ و رامان و بايەخ پېدانى ھەمە رەنگەن و خوا ئى خۇشبوو بەيەك جۇرى رووناكېرى قىياتى نەكردو و لە چەند دەرگايەكى ئەدەبى و رووناكېرى و مېژووى داو و بە ويست و تاسوقىكى بىن سەنرەو لە ھەموو گولنىكى بۆن خۇش بۆ نىكى كىردو و، شىعر، چىرۆك، شانۆى، ۋەرگىران، بابەتى رەخنەى، باس و خواستى كۆمەلەيتى، وتارى سىياسى، تۆمار كىردى بەسەرھات و رووداوى مېژووى، ئەمانە ھەندىكى تىرىش بەردەوام مېوانىكى بە ئەمەك و رەزا سوكى دەست و قەلەم و بىرى رۆشنى كاكە عوسمان بوون.

ئېمە لېرەدا ناتوانىن و ئەم ھەلە نەرخساو كە لە مەودا يەكى بەرىن و باسنىكى سەرتاپا گىرىدا قەلەمى توۋىرنەو و ھەلسەنگاندن و بە بالا بېرىنىكى ھەمە لايەنە بژەننە كرۆك و مەبەست و بىرى ئەم شەھىدە بالاىو سەرجەم بەرھەمەكەنى بەسەر بىكەينەو، بەلەم رى ئى ئەمەيشمان ئى نەگىراو كە بە نوكة قەلەمىكى درشت و رېسوار ئاسايى كارەكەنى بخەينە بەر چاوى خويندەوارانى كورد.

غوزىرى شىعر:

عوسمان غوزىرى لە رۆژگارنى كىدا چاوى كىردەو و بە خەزو ويست و تامەزىۋىيەو روى لە مىجرابى پىرۆزى شىعر كىرد و ئالودەى بوو، كە ئەم بابەتەى ئەدەبى كوردى لە شىۋە و ناوەرۆك دا ھەنگاۋى گەورەى ھەناو بەرگى خەملاندن و تازە گەرتىتى بە بەردا ھەلكشا بوو، دىيارە

(عوزىرى) وهك قوتابى يەكى زىنگى قوتابخانەى شىعەرى تازە لەم گۇرانكارى يەدا لاتەرىك نەبوو، بە كوئىل دىل بەشدارى قىدا كردو شىعەركانى ئەو سەردەمەو دواترى شىوہەكى ھونەرى لەبارو كەرستەو ناوەرۆك و تان و پۇيەكى نەخشەويان بەخۆوہ گرتبوو، لەپال شىعەركانى گۇران و ھەردىو كامەران و دىلان و ع ح بو و عىل فەتاح دزەيى و مەدھۇش و كامىل ژىرو دكتۇر ئىحسان فۇنادو جەمال شارباژىرىدا سەرچەم بوو بوونە نمونەى ھەلبىزاردەى شىعەرى ئەو قۇناغە تايبەتى يەى نەتەوہى كوردو ھەزىيەكەيشيان لە ئاستىكى ھونەرى تايبەتىدا بوون و يارە (گۇران)ى گەورەيش مامۇستاو رابەرو سەردەستەى ھەمووان بوو.

عوزىرى لە دواى شۆپشى چواردەى تەمووزى ١٩٥٨ بە ماوہ يەكى كەم مسۇدەى كۆمەلە شىعەرىكى بە ناوى (گولزارى كوردستان) و بە پىشەكى يەكى چپو پىرى (مەمەد سالىح دىلان) ھوہ خستە كىتەبخانەى كوردى يەوہ.

سالى ١٩٦٠ كۆمەلە شىعەرى دووہى بە ناوى (كەپەى دەرون) و لە ناوەرۆك و بەرگ و نەخشە سازى يەكى رەنگىن و كالايەكى بەرەو نەتەوہ بىلاو كوردەوہ.

ديارە شىعەركانى عوزىرىو شىوہو ناوەرۆك و رەوتى ھونەرى بابەتەكان پىنويستىيان بە تويزىنەوہ يەكى قوول و بەسەر كىردنەوہ يەكى بەربىلاو ھەيەو ئومىدەوارم ئەو ھەلەيش برەخسىن.

عوزیری و مرگیزان:

عوزیری جگە لە بواری شیعەر دەییوست کە لە و مرگیزانی بابەتی بەپێژدا دەورنکی ھەبێ و لەم رێگەیەشەو خزمەتی بە خەرمانی رووناکبیری کوردی بگەیەنێ.

دیارە عوزیری لە نرخ و بەھاو پێویستی و مرگیزان تینگە یشتبوو، دەی زانی کە کتیبخانە چۆلەکی ئەدەب و رووناکبیری کوردی پێویستی یان بە بابەتی ھەمەرنگی جیھانی ھەیە و راپەراندیشی لە ئەستۆی خوێندەوارانی کورددا یە.

سالی ١٩٥٩ نامیلکە (میژوی جولانەوی مامۆستایان لە پۆلەندە) ی و مرگیزایە سەر زمانی کوردی و بە چاپی گەیاندا، ھەر لەو سالەدا شانۆنامە (لە پێناوی دادپەوھری) نوسەر (وجیە رضوان) ی لە نامیلکە یەکی تایبەتی دا و مرگیزا و بە چاپکراوی خستی یە کتیبخانە ی کوردی یەو، سەرھرای ئەم دوو بەرھەمە چاپکراو چەند بابەتیکی تریشی ئامادە کرد بەلام مەرگی لەناکا و مۆلەتی ئەدا رووناکی ببینی.

عوزیری و چیرۆکی کوردی:

راستە عوزیری وەک شاعیریکی بەسەلیقە و خواوێ ھەلۆیست ناسراو، بەلام سەرھرای ئەم بواریش لەبەر و پێش چوونی چیرۆک و نویسی چیرۆکی کوردی دا بەشدار بوو و مەلۆیەکی خستوو و تە سەر شارای تۆماری چیرۆک.

لە ناو ھراستی سالانی پەنجای سەدە ی رابردوودا کەسانی وەک (مەرھەم محەمەد ئەمین، مستەفا سەلح کەریم، شێخ مارف بەرزنجی، حەسەنی قزڵجی و محەمەد مەلۆد، مەم، و ئەمین میرزا کەریم و جەمال بابان) و ھەندیکێ تر لە نویسی چیرۆکی سەرکەوتوودا بەلام دەست بوون و

ودك : دى سى يه مى ميژوى چيرۆكى كوردى تۆمار دىكرت، له سهر دى (عوسمان عوزيرى) ودك خويندەوارى فوسه ريكى تازه پينگه : ترو چەپكى چيرۆكى ب پيژى ناودروك پوشتى له رۆژنامه و گۆقارەكانى (ژين و هەتاي) دا بلان كرده و جى سهرنجى خوينەران بوو.

ليردا دهتوانين كه چيرۆكهكانى (ئەشكەنجە)^١ و (ژيانى هەژارى)^٢ و (له پاش باران كه پەنەك)^٣ و (هاوپى ناپاك)^٤ و (كوتهكى زۆردار)^٥ به نمونهى ئاستى دەست رەنگيني و قەلەم به برشتى عوزيرى دابنن.

زۆربەى ناودروك و بابەتەكانى عوزيرى و كروكى چيرۆكهكانى برتتين له دەرەدە كوشندە و كارىگەردەكانى كۆمەلى كوردەوارى و ويستويهتى له ريگەيه وە كيشە كۆمەلایەتیهكان بپروژينى و به چەشنى هەسەلەيهكى گرنكى ژيانى نەتەوه بەسەريان بکاتەوه.

..... كچى قازى مەلەك :

- ^١ ئەشكەنجە، گۆقارى هەتاي، ژ ٨٤، س ٢٢ كانونى دووهمى ١٩٥٧.
- ^٢ ژيانى هەژارى، گۆقارى هەتاي، ژ ٨٦، س ٢٣ كانونى دووهمى ١٩٥٧.
- ^٣ له پاش بارانى كەنەپەي، گۆقارى هەتاي، ژ ٩، ١٠ مارتى ١٩٥٧.
- ^٤ هاوپى ناپاك، رۆژنامهى ژين، ژ ١٥٧٣، رۆژى ١١/٣/١٩٦٠.
- ^٥ كوتهكى زۆردار (نەم چيرۆكه رۆژى ١٩٥٧/١٠/٩ فوسراودە لەكاتى خۆیدا بلانەكراوەتەو و دواتر خراوتە كۆتايى فاميلەكى له پیناوى داد پەروەریا، چاپخانهى ژین، ١٩٦٠، ل ٢٧).

ناوهراسىتى سالى ۱۹۵۹ بىو كاكە عوسمان مەسۇدەى شانۇ نامەيەكى لە كىتەبخانى (خەبات) ى سەلىمانى نىشاندام وتى ماوہيەكە لای رەقابەيەو بەلام بەبى رەزامەندى بۆيان ناردومەووە ئەمجارەش سەر لە نوێ دەى نوسمەووە مەندى دەستکاری دەكەم دیدەمەووە بەرەقابە، بەلام جارى دوومەيش ماوہى چاپکردنيان نەداو لە سەريان نوسىبوو كە بابەتيكى سياسىيەو بۆلۆکردنەوہى قەدەغەيە.

ئەم مەسۇدەيە تا رۆژى شەشى ئەيلولى سالى ۱۹۶۱ لای مەيەووە، بەلام لە ئىوارەى ئەو رۆژەدا داواى مەسۇدەكەى كەردەووە وتى لەوہناچى كە بتوانين دانىشين ئىتر نازانم ئەو دەستنوسە كەوتە كوئىوہ ئەوہى پىويستە لىرەدا بوترى كە ئەو رۆژە مانگرتنىكى سەرتاپاگىرى مەموو كوردستانى گرتەووە داواى پىنج رۆژ يەكەم گوللەى شۆرشى ئەيلول بەرووى حكومەتى ئەو سەردەمەدا تەقيووە شۆرشى رزگاربخوازى كورد دەستى پىكردو كاكە (عوسمان) يىش بەشدارى تىدا كەردو بىرىندارىش كرا.

كتىبى مېژووى شۆرشى ديار بەكر:

ليژنەى ناوچەى بەغداى پارتى ديموكراتى كورستان لە رۆژى ۲۸ى حوزەيرانى سالى ۱۹۶۰داوا بە بۆنەى بىرەوہرى لە سىندارە دانى (شىخ سەعیدى پىران) و ھاوپى ئەبەردەكانى يەوہ كۆبونەوہيەكى فراوانى پىكەيتناو يەككە لە بەشدار بووہكانى ئەو كۆپە گەورەيە خوالىخۆشبوو (عوسمان عوزىرى) بىو كە تىيدا باسىكى مېژووى سەبارەت بەو بىرەوہرى يە خويندەووە بابەتەكە لەلايەن ئامادە بوانەوہ بەو پەرى خوشى و پەسەندى يەوہ وەرگىراو دەست خوشى لە نوسەر

كرا. بەلەم پاش ماوہیەكى كەم نوسەر كەوتە خولیاو سەودای پەیدا
 كردنى سەرچاوە بەلگەى زیاتر و سۆزخى بەردەوام، تا بتوانى
 باسەكەى فراوانتر بكات و لە شیوەى كتیبیكى میژووى دا بەچاپى
 بگەینەن (شۆڤشى دياربەكر) بابەتێكى بەپێزى لە كتیبیكى خنجیلانەى
 ۷۴ لاپەرەى دا نامادە كردو بە پیشەكەى یەكى مامۆستای نوسەر
 (مەسەرم محەمەد ئەمىن) مەوه خستە ژێر چاپەوهو بەم دیارىیە
 قەشەنگەى كارێكى تابلێى پیرۆزو بەهاواری راپەراند.

شۆڤشى دياربەكر لاپەرەىەكى خویناواى و مەرگەساتى بزوتنەوى
 نەتەواىەتى باكورى كوردستانە نژی كەمالیەكان و فرت و فیلى
 ئەتاتورك.

لەم نوسراوەداو بە پێى مەوداو هەل و مەرجى ئەو رۆژگارەو
 دەستكەوتنى سەرچاوە توانراوە كە لەسەرەتاو بنەتای شۆڤشكەو
 ھۆیەكانى شكستى و لەناو چوون و ئەنجامى بدوئ و ھێلەكانى
 ھەلچوون و داچوونى دیارى بكات و بە كۆمەلێ وینەى دانسقەوہ بخاتە
 بەر چاوو بەمەيش كارێكى سەنگینى بەئەنجام گەياند.

لە كاتێكدا كە ئەم كتیبەى عوزىرى بڵاوكرایەوہ تا ئەو رۆژگارەو
 ماوہیەكى دواتریش ھىچ بابەتێكى سەرەخۆ سەبارەت بەم شۆڤشە
 میژووىیە بڵاونەكراوەوہ، بۆیە ھەولێ نوسەر لەم بوارەدا دەبێتە
 بەركۆلو یەكەم بەرھەمى كوردی سەبارەت بە شۆڤشى باكورى
 كوردستان.

لێرەدا مەبەستم لەوھەنىیە كە ئەم بەرھەمەى عوزىرى ھەموو كۆنو
 قوژبەنێكى شۆڤشەكەى روون كردۆتەوہو بەلگە ناديارەكانى خستۆتە
 روو، بەلەم دەبێ بەپێى ئەو سەردەمەو نەبوونى سەرچاوەى پووست

کاره که ی نوسەر تابڵێی مایه ی په سه ندی و به ره میکی پێشه نگه
میژووی کورده .

پيشه كى:

ئەگەر ئىمە سەيرى. مېژووى كۆن و نزيك بىكەين بۆمان دەرئەكەوى
 كە نەتەوى كوردمان چۆن بۆ سەربەستى خۆى و سەربەخۆى خاكەكەى
 خۆى بە پەرۇش بووه و خۆبەخت كردنى زۆر لا خۆشتەر بووه لە پىناوى
 سەربەخۆى و ئازادىدا لەوى بە كەساسى و كۆلۆى و ژىر دەستەى بۆى،
 ھەر ئاوە ھاش بە پەرۇش بووه بۆ سەربەخۆى و سەربەستى گەلانى
 دراوسى، بە ھەموو وزە و توانايەكى يەو لە كاتى تەنگ و چەلەمەيان
 دا بە دەنگيانەو چووه و چەكى ھەنگرتووه دۆى داگىر كەرانى و لاتانى
 نەتەوكانى دراوسى و چۆن لەسەر خاكەكەى خۆى خوينى پىروۆى
 خۆى رشتووه، واش لەسەر خاكى ئەوان بە ھەزارەھا رۆلەى خۆى
 ناشتووه، ئەمە ھەلوئىستى نەتەوكانەمان بووه ھەلوئىستى بەرامبەر
 مەسەلەى سەربەخۆى و سەربەستى لە ھەموو گۆشەيەكى گىتتى دا، كە
 جىنگاى شانازى و سەربەرزىيە بۆ نەتەوكانەمان.

بەلام داخەكەم پاداشتى ئەم چاكەيەى نەتەوكانەمان و ئەم
 دىسۆزىيەى و ئەم دەرون پاكىيەى نەك ھەر چاپووشىن و بى دەنگ
 بوون بووه و بەس لەلايەن ئەو نەتەوانەو كە لە كاتى تەنگانەدا فرىيان
 كەوتووھە لە دەست كۆيلەيەتى رزگارى كردوون، بەئكو ھەر كە لە
 تەنگ و چەلەمەكەرزگارىيان بىووھە ئاھيان تى گەراوئەوھە. رويان
 وەرگىراوئەوھە بۆ نەتەوى كوردمان و لە باتى ھەموو چاكەيەك بە ئاگرو
 ئاسن ھاتونەتە وىزەى بەتەماى داگىر كردنى و لاتەكەى و تاوندەوھى
 خۆى لەناو خوئىناندا. وە نەتەوكانەمان ناچار بووه دەست بداتە چەك وە

لە پیناوی پاراستنی خۆی و خاکەکی خۆیدا بکویتە شۆرشى
خویناوی لەگەڵ ئەوانەى دوینی تەنیشت بە تەنیشتیانەوه لەسەر
خاکەکی ئەوان خوینی خۆی ئەرشت.

باشترین نمونەى سێلەیی و ناپاکى و بێ مروتى کە بەرامبەر
نەتەوهى کورد بەجێ هێنرا بێ، کەردەوهکانى حکومەتى تورکیای
تۆرانى یە کە روو رەشى یە کە هەتا هەتا لە روخسارى ئەو کار بەدەستە
خوینخوارانە ناییتەوه و هەرگیز بە لەعنەت ئەکرێن.

پاش برانەوهى جەنگى گشتى یە کەم بە شکاندنى ئەلمانیا و
هاوێپەیمانەکانى کە ئیمپراتۆریەتە شەق و شەرەکی عوسمانلى یەکیک
بوو لەوان، وە پاش ئەوهى سوپا سەر کە و تۆوهکانى دەولەتە
ئیمپریالیزمى یەکان لە هەموو لایەکەوه گەمارۆى تورکیای لە پەلو پۆ
کەوتوو لە نۆزە براویان دابوو، وە بۆ ناو جەرگەى ولاتانى تورکیا
نەکشان و شار بە دواى شاردن لەژێر چەمەکانیاندا ئەپلێشایەوه. ئالەم
کاتە پەر تەنگ و چەلەمەیدا نەتەوهى کورد لە شاخەکانى کوردستانی
تورکیاوه لەژێر سەرکردەى سەرۆکەکانیا هاتنە خوارەوه بۆ ئەوهى بچن
بە دەنگ مستەفا کەمال و هەقالەکانى تریەوه بۆ رزگار کردنى نیشتمانى
هەردوولا (هەر وەکو مستەفا کەمال هاواری کرد) لە دەست داگیرکەر و
ئیمپریالیزمەکان.

نەتەوهى کوردی بە شەرەفمان، لەسەر پیشەو رەوشتە بەرزەکی
باو باپیری کە چوونە بە دەنگ زۆر لیکراوانەوه بە چەکی خۆیەوه
لەریزی پیشەوهى سوپای مستەفا کەمالەوه بوو بە پێشمەرگە بۆ رزگار
کردنى نیشتمان لە دەست داگیر کەرەکان، وە بە هەزارەها رۆلەى
گەلەکەمان بوو بە قۆچى قوربانی لە پیناوی سەربەخۆیی و سەربەستى

تورکيا داو خوينى لاوى كوردو تورک له سپېره كاندا تېگەل به يەك بوون.
 مەسەلەى جى به جى كوردنى نەتەوايەتى خۆى جارئ خستە لاو به
 تەماى ئەوہى دواى دەر كوردنى ھىزى ئىمپىرياليزمى له خاكى نىشتەمانى
 ھەردوولا، لە لاين تورکە كانەو پاداشتى چاكەى ئەدرىتەوہو ئەگەر ھىچ
 نەبى له سنورى دەولەتى تورکيا دا مافە نەتەوايەتى يەكانى خۆى
 ئەدرىتەوہو به برايانە لەگەل نەتەوہى تورکدا ئەژىن.

بەلام پاداشتى نەتەوہەكەمان چى بوو پاش پراڻەوہى جەنگى
 سەر بەخۆى و سەر كەوتنى تورکە كەمالى يەكان... ئەو سەر كەوتنەوہى
 دەستيان ئەنەكەوت ئەگەر يارمەتى و پشتيوانى كوردەكان نەبوايە؟..
 وە گەر پراڻەوہى له نەتەوہى كوردو بەند كردن و سزادان و له سىدارە
 دانى نىشتەمان پەرەوہەكانى كورد بوو، كە ھەموو خەتايەكيان ئەوہ بوو
 داوايان لە مستەفا كەمال و دەستەو دايرەكەى ئەكرد بەلئىنى خۆيان
 بەجى بەيئەن و نەتەوہى كورد لە كوردستانى تورکيا دا بە مافە
 نەتەوايەتى يەكانى خۆى شاد بى و بە برايتەى و دۆستايەتى لەگەل گەلى
 تورکدا بژى، نەك ھەر ئەمە بگرە كەمالى يە فاشىستى يەكان دەستيان
 لەگەل دۆژمنى دۆيىن ياندا تېگەل كورد كە فەرەنسا بوو بۆلەنا و بردنى
 كوردى دۆستى گيانى بەگيانى كە ھەرە پىرۆزترىن خواستى خۆى
 خستە ئەو لاوہ و بەستى بە سەر كەوتنى گەلى تورکيا وە بە سەر
 ئىمپىرياليزمە كاندا.

ئەم ھەلۆستە پىر شۆرەبىيەى كەمالى يەكان بەرامبەر نەتەوہى
 قارەمانان شتىكە لە ھەموو كات و بارىكدا ئەو شىتەوہ و وەشاوہ تەوہ
 لە ھەموو چىنىكى كۆنە پەرستى چەوسىنەرى فاشىستى كە لە سەر
 فەلسەفەى رەگەز پەرەوہى بڕوا بە رىگاوە كە بنجى فەلسەفەى تۆرانى

لەسىر دامەزراۋە. ئەي فەلسەفە نابوتە داۋىزىۋى نەك ھەر سەرنەكەتۈۋە سەرىش ناكەۋى بگرە زىيانىكى گەرەش ئەگەينى بە پۈۋەندى براىەتى و دوستايەتى ميانەى گەلان.

نەتەۋەى كوردمان پاش ئەۋەى نەك ھەر بى ھىوا بوو مافەكانى خۇى دەست بگەۋى لە ساىەى سىبەرى حكومەتى كەمالىدا، بگرە بە كردەۋە بۇى دەرگەۋە كە ئەيانەۋى لەناۋ نەتەۋەى توركدە بىتۈننەۋە، ھىچ رىگايەكى تىرى بۇ نەمايەۋە بۇ دەست كەۋتنى مافەكانى خۇى رىگاي شۇرشى چەكدارى نەبى، بەم جۇرە نەتەۋەكەمان لە پىناۋى رىزگار كىردنى خۇى و كوردستانى نىشتەمانى دا ۋەبەسەر كىردايەتى پارتىيە نىشتەمانىيەكانى و رۇلە نىشتەمان پەرۋەرە دىلسۆزەكانى دەستى دايە خەباتى شۇرشگىرە دژى تورانىيە فاشىستىيەكان ۋە لەگەل ئەۋ چەكە پەرپوتەش كە بەدەستىيەۋە بوو، ۋەلەگەل ئەۋەشدا كە ھىزى كەمالى بە باشتىن چەكى نوئى رازابوۋەۋە دەۋلەتە ئىمپىريالىزمىيەكان يارمەتەيان ئەدا. ئەبىنى لەگەل ئەۋەشدا كە ھىزى دۈژمن لەگەل ھىزى كوردە شۇرشگىرەكاندا ھاۋتا نەئەكرا. شۇرشگىرە نەبەزەكانى كورد كۈنە مىشكان لە سوپاى تورك كىرد بوو بە ۋەمارات، و كارىنكيان پى ئەكرد با بە دەۋارى شېرى نەكا. ۋەھەر چەندە ئەم شۇرشانە نەگەيشتۈۋەن بە ئامانجى گەرە كە رىزگار كىردنى كورد و كوردستانە لە چىنگى كەمالىيە فاشىستىيەكان، بەلام گەل دەست كەۋتى گەرەى دەست كەۋتۈۋە كە يەكەل لەۋانە بەدۇرۇ خىستەنەۋەى توركە فاشىستەكانە كە ئەلەين گوايا تۈانىۋىانە نەتەۋەى كورد بىتۈننەۋە كىشەى كورد لە توركيە نەئەلەن!

شۆپشى (دياربەكم) كه له ۸ى شوباتى سالى ۱۹۲۵دا ھەلگىرسا بە سەرکردايەتى قارەمانى نەمر شىخ سەعیدى پىران و ھاورىكانى، يەككە لەو زنجیرە شۆپشانەى لە پیناوى رزگار كردنى كوردو كوردستاندا ھەلگىرساوە لە دەست توركە خوین مژە فاشستەكان، لەم شۆپشەدا ھەر وەكو لە شۆپشەكانى تردا قارەمانىتى و خۆبەخت كردنى بى پايانى رۆلەكانى نەتەوكمەمان دەر ئەكەوئ، لەگەڵ ئەو پەرى جەردەیی و دڕندەیی و چەپەلى دوژمنەكانى نەتەوكمەمان.

ھەر وەكو لەم پەراویدا ئەخویننەوہ كه شاعیرى نیشتمان پەرورى لاو بەراست و رەوانى و شیوەیەكى جوان ئەیگیریتەوہ، بە بى گومان ئەم كۆششەى (كاك عوسمان) بەتایبەتى لەم كاتەدا جیگای سوپاسەو تەقدیری ھەموو كوردیكى دلسۆزە كه ویستویەتى نەتەوكمەى بناسى بە بەشى لە خەباتە خویناوىیە كۆتایى نەماتووہكمەى لە پیناوى سەربەخوێ و سەربەستى خۆیدا بۆ ئەوێ لە قۇناغى ئىستایدا ئىلھام لە كەردوہ قارەمانىتىیەكانى باو باپیری خۆى وەرگىرئ و لە تاقى كەردنەوہكانیان سود وەرگىرئ.

نەتەوہى دلیری كوردمان ئەگەر چى ھەموو كاتىك نامادەى دەستى براىەتى و یارمەتى بۆ ھەموو نەتەوہیەك درژبكات وە ھەموو چاكەىەكى ئەوان بە ھى خۆى بزائى- ھەر وەكو میژوو گەراھە- وە سەربەستى و دیموكراتیەت و ئاسایش پەرورەو بەشىكى لەیەك دانەپراوى ئەزانئ، بەلام لە ھیچ كاتىكدا نامادە نەبوو و نابى دەستى لە مافەكانى خۆى بەریدا یا سەر بۆ ئەوانە دانەوینئ كه ئەیانەوئ بیتویننەوہ. وە كۆششەكانى كەمالیە تۆرانىیەكان و ئەو مال وێرانى و سەر گەردانى و خوین رشتەى لى وەشایەوہ چ لە نەتەوہى كوردو چ

لە نەتەۋەى تورك ھەموو بەلگەن كە سىياسەتى تۈۋەندە سەرى
نەگرتۈۋە سەر ناگرى، ۋە ئىمە ۋا چاۋەپوانمان ئەكرد كە كار
بەدەستەكانى توركىيا دۋاى ئىنقىلابەكەى ژدەئال كورسىل دەرس لە
رابردۈۋ ۋەرئەگرن ۋ نەختىك روۋ ئەكەنە راستەقىنە ۋۆزە مافىك ئەدەن
بە نەتەۋەى كورد لە كوردستانى بە زۆر بە توركىياۋە بەستراۋ، بەلام
ديارە ئەمانىش ھەر لەسەر رىۋ شۈيىنى مستەفا كەمالى مامۇستايان
ئەپۇن ۋە لە فەلسەفە بۆگەنەكەى لانا دەن ۋ لە مېژۋو دەرس ۋەرناگرن،
بەلام نەتەۋەكەمان سورە لەسەر رىۋ شۈيىنى شەھىدە نەمرەكانى پېروا
ئالائى خەبات دانەنەۋىن تەنىشت بە تەنىشت گەلى توركەۋە تا رەگو
رىشەى رېژىمى قۇرئانى نۆكەرى ئىمپېريالىزمى (ئەنگلو ئەمىرىكى) لە بن
دەرئەھىن ۋ كوردستانى نىشتەمانى رزگار ئەكاۋ ئەگات بە ھەموو
مافەكانى خۇى.

زۆر سلاۋ بۇ شەھىدى نەمر شىخ سەئىدى پىران سەر كوردەى
شۆرشى ديار بەكرى پىرۋز.

مامۇستا مەرم مەھەد نەھىن

سەلېمانى - ۱۹۷۱/۳/۴.

وتەيهك

خويندهوارى شيرين ئەم چەند لاڤەرەيەى والەبەر دەستاو
 ئەيخوئىتەو چەن دىرنكە لە ميژووى خوئىناوى كوردو كوردستان..
 باسى قارەمانىتى و نەبەزىو خۆبەخت كردن و چاو نەترساوى نەتەو
 نەبەردەكە مان ئەكات.. باسى چەند روژانىكى خوينىنە لە ژيان و
 تەمەنى كوردستانى شيرىنى داىكمانا. باسى ئەو روژه رەشانهيه كە
 نەتەوى كوردى پالەوانمان لەژێر چنگى ئيمپراتورىيەتى عوسمانى
 خوئىنخوارو زۆرداردا بوو.. باسى ئەو كارەساتانەيه كە لە سالانى
 جەنگى گيتى گەورەى يەكەمدا بەسەر خەلكى كوردستانى قارەمانا
 هاتوو.. لەو روژانە ئەدوێ كە نەتەوى كوردمان بە زەيى بە مستەفا
 كەمال ئەتاتوركە هاتەو بوو بە پەيزە بو سەرەكتەو و رزگار بوونى
 توركيا و بىگانه دەر كردن، كەچى پاداشتى مستەفا كەمالى سېلە ئەو
 بوو بەرامبەر بە كوردو كوردستان كە لەم چەند لاڤەرەيەى بەردەستا
 ئەيخوئىتەو.. *هەمەشەى ئەمەى ئێمەى جەنگەرىيەى ئێمەى*
 وە هەموو كوردىكى دڵسۆزو رهوشەن بىر تەگەيشتوش هەست
 بەو ئەكات كە پىويستە شارەزاي ميژووى نەتەو كەمان بىن و وانەو
 پەندى ئى وەرگرتن و لەو تاقي كردنەو كردارەى باوباپىرمان سود
 وەرگرتن. بەتايبەتى لەم قۇناغەى ئەمرومانا ئىتر لەمەولا بەفشەو
 بەلئىنى درۆو فرميسك رشتنى ساختهى بىگانەو خەلكى باوەر ناكەين.
 وە پىويستە تىكرا ئاوات و هيوامان تەنيا ئەو بىن بزوئەوى رزگارى
 كوردستان بەهيز بکەين و نامانجى كوردايەتى بکەين بە هەموو
 مەبەستىگمان و تا -رزين- لە پىناويا خەبات بکەين و بەخت بىن..

ھەر ئو ھەستە پىرۈزە بوو كە پالى پىۋەنام بۇ نوسىنەۋى ئام
چەند لاپەرەيە لە شىۋەى وتارىكا. بۇ ئوۋى لەو كۆبونەۋەيەدا
بىخوئىنمەۋە كە لىژنەى ناۋچەى -بەغداى پارتىمان كىردى بۇ بىرەۋەرى
خىكاندىنى شىنخ سەئىدى پىرانو ھاۋرىكانى. لە رۇژى ۲۸ى
حوزەيرانى ۱۹۶۰دا ھەر دوا بەدۋاى ئوۋە خەرىكى لە چاپدانى بووم
بەلام ھەندى ھۆى تايبەتى بوو بەھۆى لەچاپ نەدانى، ھەرچەندە چاپ
نەكردنىم بە ھەل لە دەست چوون زانى (لەو كاتەدا) بەلام نەنجامى زۆر
بە باشتىر گۇپا چونكە توانىم ھەندى سەرچاۋەى تر بخوئىنمەۋەى زىاتىر
زانىارى لەبارەى (شۆپشى دياربەكم) جۆرى ژيانى نەتەۋەكەمان لەو
سەردەمەدا پەيدا بكم و بىخەمە سەرى.. جگە لەۋى ئوۋ وىتائەشم
دەست كەوت كە گەلى سود بەخشىن، چونكە نەك ھەر دىمەنى شوئىن و
كەسانى قارەمان و رووداۋى شۆپشەكەمان پىشان شەدەن، بەلكو
يادگارلىكى زۆر پىرۈزىن و پىۋىستە ھەرگىز پارىزگارىان بكمەين.

ۋە ھەرۋەھا لەۋە بەر وتارەكە ھەموۋى بەسەر يەكەۋە بوو، لەسەر
پىشنىارى دىلسۆزىك بەو جۆرەى كە نەبىن كىردم بە چەنك بەشىكەۋە
بۇ ئوۋەى خوئىندەۋارانسى خۇشەۋىست لە خوئىندەۋەى سەرو مېرى
ۋەرس نەين.

ۋە ھىۋايەكى زۆر گەۋرەشم ھەيە كە بە وردى ئام ئاملىكەيە
بخوئىنمەۋە ھەموۋ ھەلوئىست و روداۋەكانى بە قولى لىك بەدەنەۋە
پەندو ۋانەيەكى ئوۋ تۆى ئى ۋەرگىرن كە جارىكى تر ئوۋ ھەلە گەۋرانە
نەيەتەۋە رىمان كە لەمەۋپىش بەسەر بزوتنەۋەى رىگارى نىشتەمانى
نەتەۋەكەمانا ھاتوۋە.. ۋە كەلك لە باۋەپ پتەۋى ۋە نەبەزى و كارامەيى و
خۇبەخت كىردنى باۋاپىرمان ۋەرگىرن و پەپرەۋى كىردەۋە بەرزەكانيان

بکەین و ئەو روداوانەش کە شایانی ئەوەن سودیان ئی وەرگیرین. بە
شیوەیەکی زانیاری و فراوانتر و وونتر بیسەپینین و پەیرەوی بکەین و
لەسەر ئەو رێو شوێنە بزوتنەوی ئەمەزو سبەیمان بەرین بەرێوە لە
پیناوی ئامانجە دورو نزیکەکانی کوردو کوردستانا..
ئیتەر بۆ پیشەوەر.

هوسمان هونیزی

٩٦١/٢/٧

قاردمانى مهزنى نه به زى كوردستان
پیشه وای شۆرشى دياربه كر
شيخ سه عىدى پیرانى نه مر

شىخ عبدولقادرى نەھرى
سەرۈكى كۆمەلى ئىستىقلالى كورد

دكتور فوناد

ئەندامى كومىتەى سەروى كۆمەلى ئىستىقلالى كورد

وتارەكە

خوشك و برايانى خەبات كەرو خۇشەويست
چەند رۇژنىك لە مەوبەر لەم جىنگايەدا كۆيۈنەو، بۇ يادو بىرەوهرى
چوار قارەمانە نەبەزە شەھىدەكانمان (عيزەت، خەيروللا، خۇشناو،
قودسى) كەلە ۱۹ى حوزەيرانى ۱۹۴۷دا^۱ بە دەسيىسەى كاربەدەستانى
سەردەمى گۆپ بەگۆرى عىراق مليان كرا بە پەتا. بەلام گيان و بىرو
باومەرەكەيان ھەر وەكو ئەوانى قۇچ و قوربانى كوردو كوردستان لە
مىشكى وردو درشتى ئىنەدا. لە دەرونى ھەموو كوردىكى دلسۇزدا
جۇش ئەخواو بۆتە ھەست و بىرو باومەرەھىوا.
ئىنجا ئەمرۇش كە ۲۸ى حوزەيرانە، يادىكى خۇشەويستى تىرى
نەمرى لە ياد نەچوويەتەو يادمان.
يادىكى گرنگى بە نرخ سەر لەنوئى بىرنەكانمان ئەكولىنىتەو.
يادىكى ھەرگىزاو ھەرگىز لەبىر نەچوو گوشتەى زوون بەزامە
بەزەتە بەستەكانمان يەنىتەو.

---

^۱ لە رۇژى ۱۹ى حوزەيرانى ۱۹۶۰يشا لىژنەى ناوچەى (بەغدا) كۆيۈنەويەكى
تىرى كرد. بۇ يادو بىرەوهرى خىكاندى چوار ئەفسەرە قارەمانەكانمان لە بارەگاي
پارتىمان. لەو كۆيۈنەو مەشا وتارىكم خويلىدەو بەو بۆتە پىرۆزەو. دوايى كرا بە
عەرەبى و لە رۇژنامەى (خەبات)ى خۇشەويستى ئۆرگانى پارتى دىموكراتى
كوردستانى نەبەزدا بلاقرايەو لە ژمارە (۲۴۶-سالى دووھەم)دا.

يادىڭكى ۋا كە ھەتتا ھەتايە مىژۋىي خۇيىناۋى كوردو كوردستان لە
سەر لاپەڭرى نەخشىنە بە نرڭەكانى ئەپارنىۋى بە زىندۋىيەتى بۆ
رۇڭگارو دوا رۇڭ ئەھىلىتەۋە نايەلىت كۆن بى...

يادى قارەمانى مەزنى دىلىرى خەباتكەرى چاۋنەترساۋى نەبەزى
كورد (شىخ سەئىدى پىران) ۋ ھارپىكانى كەۋا لە پىناۋى رىڭگارى
كوردستان. لە ۲۸ ى ھوزەيرانى ۱۹۲۵ ۋا بە دەستى كارىدەستى
فاشىزمى چەپەلى توركىيى تاركانە لە شارى (دىاربەك) ۋا مىلان كرا
بە پەتا.

يادى ئەۋ پالەۋانە چاۋنەترساۋانە كە ھەتتا دوا ھەناسەيان لە
پىۋى رىڭگارى كەلە چەۋساۋە نىشتەمانە دابەش كراۋەكەمانا بەخت
بوون.

خوشك ۋا برايانى دىسۆزۇ بە نرڭ زۆر شادمان بووم بەۋەى بەم
بۆنەيەۋە ئەم ھەلەمان بۆرىك كەۋت كە باسى ھەلگىرسان ۋ كۆڭانەۋەى
ئەۋ شۆڭشە پىرۇزە بگەين كەۋا كەم كەسمان لە چۆنىتى ھەلگىرسان ۋ
كۆڭانەۋەى ئەزانىن، چۈنكە كە ۋەكو ئىمپىريالىزم ۋ دەستو پىۋەنەكانى
كوردستانىيان دابەش كورد، جگە لەۋەى خۇندەۋارى ۋ تىگەيشتۋىيەتى ۋ
چاۋكراۋەيى تەشەننەى نەسەند بوو ئىمپىريالىزمىش ماۋەى نەداۋە
بەخەلكى ھىچ بەشىكىيان ئامۇشۋى يەكتەر بگەن ۋ يەك لە يەكتەر بگەن ۋ
ئاڭادارو شارەزى ژيان ۋ دەرەمەتى يەكتىرى بن...

ئىنجا ئەۋەى كە زۆر باۋ ۋ دەرەكتۋى بى ۋ مىژۋىي نەتەۋەكەمانى
پىناسراپى ئەۋەى كە لە سەرەتاۋە تا ئىستاپىرە لە پەندۋ ۋانە
(دەرس) ۋەرگرتن ئەۋەش بەۋەى ئەۋ ھەموو جۆرە زۆردارى ۋ چەرە

سهرى يهوه يه كه به سهر كوردستانه كه مانا هاتوو هاتوو لهو چرخه
ميژوو يانه دا كه پيايا رابردوو.

ليژدها ماوه ي نهوه مان ني يه باسي هه موو ئه و روداوانه بكه ين كه
به سهر نه ته وه نيشتمان له ته كه مانا هاتوو و گشت گوشه يه كي
ميژوو كه مان بگرين، بهلكو ته نها به كورتى به بۆنه ي ئه م رۆژه پيرۆزه
(بيست و هه شتى حوزديران) ئه و رۆژه ي كه يه ته پيشه وه خه لكى
كوردستان له لايه كه وه هه موو جوژه زۆردارى و چه وسانه وه بى
دهرامه تى و كه نه فتى و به سهر هاتى نه ته وه كه مان يان بىر ئه كه ويته وه. وه
له لايه كي كه شه وه نه وه يان بۆنه بى به په ندو زياتر گه رميان ئه كات
له سهر خه باتى بى و چان و سوور ئه بن له سهر وهرگرتنى چاره نوس و
ماف و ئامانجى خويان كه به سهدان كۆرپه ي جگه ر گوشه ي ئه م
كوردستانه له پيناويا سهر يان نايه وه. ئه ليم به م بۆنه پيرۆزه وه له گه ل
بیره و مريدا كورته باسيكى چۆنيى هه لگيرسان و كوژانه وه ي شۆپشى
ديار به كىر ئه كه ين.

كوربو دهوله تى عوسمانى ره گه زى تورك

دهوله تى عوسمانى كه ناوى (خه لافه تى ئيسلاميه تى) به سهره برراو هموو نه ته وه موسلمانان كانى كه وته ژئير دهسه لاتيه وه، زۆربه ي نه وه ته وانه له شيوه ي نه ماره ت و نيمچه سهر به خوييه كدا نه ژيان.. له ريزى نه وه نه ماره ته ناو خوييانه ي له ژئير دهسه لاتى (عوسمانى ئيسلاميه ت) دا بوون گه ئى نه ماراتى كورديشيان تيا بووه. نه مانيش وه كه نه وانى تر نيمچه سهر به خويى به كيان مه بووه له كارو بارى خوياندا.. هرچه ند له پيشه وه دهوله تى عوسمانى به پسى (شهره تى ئيسلامى) و دادپهروهرى له گه له نه ته وه ژئير دهسته كانيا نه جولايه وه، به لام له روزانى دواييدا كه بگهرو بهرده له ناوا پهيدا بوو، چار برسيتى و ته ماحيش كه وته ناوه وه. بهر بهر وه وى ئى هات كه ره گه زىك به ته نيا دهست به سهر دهوله تا بگيشى و شيرازه تىك بچيت (نه ويش ره گه زى تورك بوو) ئيتر نه ويش كه دهستى له دهسه لات گير بوو قرمى له فراوان كردنى نه ته وه كه ي خووش كرد به و نيازى كه تا بوى بگري نه ته وه كانى تر بتوينتته وه و بيانكا به (تورك) بۆ هينانه دى ئه م نيازى چه په له ش كه وته نيو نه ته وه كانه وه به كر مه ركه وه و ناسايى يانه له يه كى راست نه كردنه وه و له يكردن به گژيه كا.

له سهر نه وه شه وه كه دهوله تى عوسمانى لاوازو كه م دهست بوو بوو تواناي نه وه ي نه بوو دهست به سهر هموو نه ماره ت و هه ريمه كانا بگيشى. وه سولتانه كانيش له بهر نه وه ي ته خت و كesh و فشيان له كيس نه چى، دهستيان له پيلانى له يه ك كردنى نه ته وه و عيله كان

ههله گرت بۆنهوهی لاوازو گهم دهست بنو نه په رژی نه سهر
سهر به خۆی و یه کیتی و ههست به ههلوسته ناپه سهنده کانی نهوان
نهکن.

یهکن لهو ههریم و نهتهوانه کوردستان و کورد بوو که له نهنجامی
نهم پیلانه گلاوه دا گهلی دهردی سهری و گهرو گرفتگی به سهرات،
نهویش نهوه بوو که عیل و عهشایهره کوردهکانیان لهناو یهکا نهکرد
بهگژی یهکا و لهیهکیان نهکردن به دوژمن، یهکیک لهو داردهستانی
نهیانکرده هۆی دوژمنایهتیان جیاوازی رۆی ناین بوو. گوایه نه
سونی یه و نهو شیعهیه و نهوی تریهزیدی یه و... هتد بۆ نهوهی بتوانن به
ناسانی کوردستان بخه نه ژیر چهپۆکی خۆیانهره.

وهجگه لهوهش یهکن له سولتانهکانی عوسمانی (سولتان
عهبدولحه مید) که وای له خهک گه یاندبوو خهلیفه جیتشین
پیغه مبهرو ههر که سۆ له قسه و فرمانی دهرچیت کافرو سهلنی
سهرمه رگ نهبن و لهوه زیاتریش تهله که بازیهکی له جیاوازی رۆی
ناینی گه وره تر به کارهینا بۆ لهیهک کردنی خهلکی کوردستان. چونکه
خۆی باش نهیزانی که کوردهکان زۆر نازاو چاو نهترسن. نهگهر کاریکی
وانهکات لهیهکیان جیا بکاتهوه و بلاوه یان پنی بکات و هیان نهیانکا بهگژی
یهکا لهناو خۆیانانا.. زۆر نزیکه لهوهوهی داری یاخی بوونی یهکجاری لی
بگرن به دهستهوه فرمانهکانی بههیچ نهزانن، لهبهر نهوه سولتان
عهبدولحه مید ههلسا به دروست کردنی لهشکرکی گهوره له
عهشایهرهکانی کوردستان لهژیر ناوی "لهشکری حهمدیه" دا، وههر
سهرهک عهشیرهتهی روتبهیهکی پنی بهخشی و دهسته و دایهره
خویشهکانشی کرد به تیبیک له لهشکری حهمدیه.

نينجا بۆ ئۆيى بگاته مەبەستە پيسەكەى روتبەى گەورەترى ئەدا بە سەرەك عەشايەريك، وە روتبەى بچوكترى ئەدا بە يەككىكى كەيان كە تۆزىك خۆى لەئۆيى تر بە گەورەتر دوزانى، رىزى زىاترى لە يەككىيان ئەگرت و ئەويتريانى ئەخستە پشت گويى، تاكو ئەم ئالىو ساتمە بيتە ھۆى رق لەيەك ھەلگرتنيان و لەناو يەكا تىك چونيان، وەبەتايبەتیش ئەو كاتە گيانى خۆ پەردەتى و دەسەلات بوزورگى و خۆدەرخستى لەناو عەشايەرەكانى كورد زۆر بوو.. بەو جۆرە بە ھۆى لەشكرى حەمىدىيەود سولتان عەبدولحەمىدى جىنشىنى پيغەمبەر داد پەرودەى بۆيە كراو.. توانى بگاتە مەبەستەكەى و عەشايەرەكانى كورد بە ئارەزووى خۆى بدات بە يەكاو خويى ئەو ھەموو كوردانە بگاتە گەردنى، بى ئۆيى دلى بۆيان لى بدات بەلكو لە جياتى بەزەبى دەستى خويىناوى بەسمىل و ريشيا ئەھينا، واى ئەزانى بەو دەولەتى عوسمانى و تەختە ئەكەللە سەرى كورد ھەلپنراوەكەى زىاتر تەمەن درىژ ئەبىو ئەو ئەو ھەو جىنشىنەكانى دواى ئەو بەسەلتەنەت و كەش و فشو بوزورگى فەرمان رەواى ئەكەن.. بەلام ھەتا ئەھات دەولەتى عوسمانى دەردە لەرزو لاوازيەكەى زيادى ئەكردو ئەيدايە بارىك و بنىسى و كەللە سەرەكانى ژىر سولتان، رزى و كەوتە ھەرەس ھىنان. تاوەكو واى لى ھات دەولەتى عوسمانىيان ناونا (پىاوە ئەخۆشەكە) كە كاتىكىش دەولەتە روژئاوايەكان ھەستيان بەو كەرد.. ھەر چاويان تى برىو دانيان بۆ تىژ كەرد، ھەتا جەنگى گيتى يەكەم ھەلگىرسا و دەولەتى عوسمانىش شان بە شانى (ئەلمانىا) دژى دەولەتە سويندخوارەكان كەوتە جەنگەو.

ويستی نه و هيزه به چيای (الله اکبر) دا هه لگيري و له وه يوه بچيت به و
 ديواو له پر هيزش بهر نه سهر هيزي رونسيا.. له کاتيکا که چله ي
 زستانيش بوو، وه جگه له وه ي کړيوه ي نه کرد به فر له پشتوننه زياتر له
 زه ويا بوو.. بن ويزدانانه فرماني به مهر چل هه زار کورده که کرد که به
 چيای (الله اکبر) دا هه گه پښ و له و ويوه وه بدن به سهر هيزي روسياداو
 خويشي نه چيت بو لای سهر يازاني بهر ي (قارس' نه رده هان) که وان
 له شه پ کردن، به نا چاري که نه يان نه تواني فرماني نه ک نه فسر يک
 ژه ندرمه يه کيش بشکينن، به چيای (الله اکبر) دا هه لگه پان.. به لام
 سهر ماو زوقم و به فرو کړيوه و باوو بوران نه يه نشت له ناوهراستي چيا که
 زياتر سهر که ون، هه مووياني له گو خست و به جاري رهق بونه وه. هه تا
 نه لين زور به يان که رهق بونه وه به تفهنگه کانيناه وه وه کو په يکس رهق
 وه ستابوون. له چل هه زار که سه تاقيان سهر يان نه هينايه دواوه و چل
 هه زار خيزاني کوردي به سه زمانيان توشي ناواري ي و بن که سي و جهرگ
 پراوي و بن دهرامه تي کرد.

نه مه نمونه يه کی بچو که له کرده وه ناپه و او ناشيرينه کانين که
 بهرام بهر به کورد کردويانه، خو نه وه کوشتن و پښ و سهر و نگون
 کردنيش با له و لاه بوه ستن..

كردو نه يان هينشت كەس بىتە ناويانەو دەستيان بەسەرا بگرئ. هەموو
پىرارىيان دا كە هەتا دوا كەسيان بجهنگن بەرامبەر دوژەن و
سەردانەنەوئەنن. بەو چۆرە كورد هەر وەكو روژانى پيشووى نيمچه
سەربەخۆيەكەى هەبوو لە كارو بارى ناوخۆدا.

كاتىك سەركەوتوانى جەنگ ئەمەيان زانى و لەو كاتەشدا ورى
جەنگ بوون و نەشيان ئەويست مەرجهكانى ئاشتى نەشكىنن. ويستيان
ئەو لە كورتى بپنەو لەبەر ئەو بە پىي رىكەوتنىك لەگەل گەورەكانى
كورددا لىژنەيەكيان دروست كرد لەژىر ناوى (لىژنەى پاراستنى
شارەكانى كوردستان)^۸ كەوا پىويستە شارەكانى كوردستان پىاريزىو
كەس هيرشيان نەباتە سەر، وە بۆ پاراستنى ئەمەش كورد هەرچەكى
خۆى دانانى، ئەوانيش بەرە قايبيل بوون بەو مەرجهى كوردەكان
بەرۆكى كەس نەگرن و لە جنى خۆيان دانيشن.

هەستى ئەتەوايەتى

ئابى ئەو شەمان لەبىر بچى كە دوا بەدواى كۆتايى جەنگى جيهانى
يەكەم دەورى دەولەتى عوسمانى كۆتايى هات. بەئكو ئەو
پاشماو يەى كە لە پيشەوە باسەمان كرد لە ئەستەمبول مابوو، وە
دەولەتى سويندخوارەكان دەستيان بەسەرا كيشا بوو بە (حكومەتى
ئەستەمبول) ناو ئەبرا. لە ئەنجامى ئەمەشا ئيتەر ئەو ئەما كە هەموو

^۸ تۆرانى يەكان هەرگىز دەميان گۆناكات بۆين كوردستان، بەئكو هەر پىي ئەلەين
(ولايەتى شەرقىيە) هەتا بەو لىژنەيەشيان ئەوت (لىژنەى پاراستنى شارەكانى
روژمەلات).

كوردستانى قارەمان

دەكاتىكىش جەنگ بىرايەۋە بە شكاندى ئالمانيا كۆتايى ھات
دەۋلەتى عوسمانىش كە كلكى ئالمانيا بوو بى دەسلەت مايەۋە..
سەرگەۋتوانى جەنگ فەرەنسا، ئىنگلىتەرە، ئىتالىا، يۇنان (سويند
خوارەكان) لە بەروارى ۱۱ى تشرىنى دوۋە مى ۱۹۱۸ى زاینى دا لە
(ۋەرسايل) كۆپونەۋە بىرارى ۋەستاندى جەنگيان داۋ (مەرجهكانى
ناشتى) يان مۆر كىرد.. لە دۋاى ئەۋەش دەستيان بەسەر ۋلاتانى
عوسمانيا گرت ۋ لەناۋ خۇيانا كىرديان بە چەند پارچە يەكەۋە.. ۋە ھەر
لە ئەيلۋى ۱۹۱۸دا پاش مۆر كىردى مەرجهكانى ناشتى، پەيمانى
(مۇندوروس) يان بە دەۋلەتى عوسمانى مۆر كىرد كەۋا چەك دابنى ۋ مل
كەچ بى ۋ ھەرچى چەك ۋ فېشەك ھەيە ئى ۋ ۋەرگىر ۋ سوپاى عوسمانى
بلاۋە پى بكات.. بە ناچارى دەۋلەتى عوسمانى كە تەنيا ئەستومبولى بە
دەستەۋە مابوو، سەرى بۆ بەندەكانى ئەم پەيمانە دانەۋاند. بەلام
سويند خوارەكان بەۋەش دەست بەردارى نەبىۋن لەشكرىان ئاردە
ئەستەمبول ۋ داگىرىان كىرد، دەۋلەتى عوسمانى ئەۋ تۈزدى كە مابوۋى
ھەر بەناۋ بوو ئەگىنا كارو بارى بەدەست لىپرسراۋى ئەۋ لەشكرەۋە
بوو كە رۇبۋوۋە ئەستەمبولەۋە.

بەئى بەۋ جۆرە دەۋلەتى عوسمانى چەكى دابەدەستەۋە لەشكرى
بلاۋە پى كىرد لەسەر بىرارىەكانى (مۇندوروس) بەلام كوردستانى
قارەمان ۋ گەلە نەبەزەكەى لەسەر ئەۋ ھەموو گىرمەۋ كىشەشدا سەرىان
بۆ ئەم پەيخانە دانەنەۋاند چەكىان دانەناۋ پارىزگارى سنورى خۇرە..

نه ته وه موسلمانان كان له ژنر دهستى يه كه دهوله تا بن له باتى ههستى
 ناييىنى ههستى نه ته وايه تى هاته كۆره وه، وه مهر نه ته ودى له ئاستى
 خۆى ههولى نه دا حكومه تىكى نه ته وايه تى نوئ بۆخۆى دابمه زرينى نه م
 باوه پەش له ناو هه موو نه ته وه كانى ژنر دهستى عوسمانى دا بلاو بوو وه
 ههوليان نه دا بۆ هينانه دى ئامانجه نه ته وايه تيه كانيان.

نه ته وهى كورديش كه يه كيك بسو له وه ته وانه، ههستى به
 قهوارهى نه ته وايه تى خۆى و پتيويستى دامه زاندى حكومه تىكى
 نه ته وايه تى سهر به خۆ كرد، بۆيه خه باتى خه لكى كوردستان له و چوار
 چپوه يه نه نه چپوه دهر وه وه مهر به وه شه وه به ستره بۆوه، لير نه ي
 پاراستنى شاره كانى كوردستانيش نه وهى زۆر باش نه زانى و ئى ي روون
 بوو.

له و لاشه وه توركه كان ههستيان به نه گه يشتنه هيو او دل شكاو
 كرد، دهستيان نه دا به دهست و نه ژنودا كه دهوله تى عوسمانى له ژنر
 چنگى خۆيانا بوو، وه خهريك بوون به هۆى نه وه نه ته وه كه يان فراوان
 بكن به وهى نه ته وه كانى تر بتيوئنه وه بيان كهن به تورك، كه چى
 نه و يش مهر قاوغه كهى ماوه ته وه له نه سته ومبول دانرا وه
 سوئند خوارانى جهنگ به ئاره زوى خۆيان هه لمه قۆى پى نه كهن. له بهر
 نه وه مهر چاوه پى نه وه بوون و په ليان نه كوتا كه بچنه وه دۆخى
 جارانيان و نه ته وه كانيان بگه و ئته وه ژنر چه مۆل، سوئند خواره كانى
 جهنگيش هه وى سهر كه وتووى دابووى له كه ليه يان به ئاره زوى
 خۆيان حكومه تى نه سته مبوليان نه ررانى، وه هه روه ها خه لكى نه و
 ناوه يان به ژنر كه وتوو سوك ته ماشا نه كردو به داخى رۆژانى جهنگه وه تا
 بۆيان بكرايه نه يان چه وساندنه وه هه تا وى ئى هاتبوو خه لكى له ژيانى

به لكو يارمه تيشيان بدون له هينانه ديسى ئامانجه كانيانا.. به ناچارى بهرو كوردستان كهوتنه رى بۆ ئه ودى به براهه تى كوردى دراوسى يه تى له گه ئه ته وهى توركا چارىك بۆ خويان و بزوتنه وه كه يان بدۆزنه وه.

ئه وهى كه وهك نوينه رى سه ر شافۆ ده ورى كسى ناپه سه ندى و چه په ئى و فينلبازى و سپله يى بينى و توانى نازناوى (ريويه فينلبازه كه) وه گرئ (مستفا كه مال)ى ئه فسه رى ده ركراو و فه رمانى خنكاندن به سه را درا بوو.

به ئى دواى ئه وهى كه كينه مشكى ئى بوو بوو به قيسه رى و نه ينه زانى بۆ كوئى بچيت و هيچ شوئى نكى به دى نه كرد كوردستانى لانه ي شيران نه بى كه ئه توانى دالده ي هه زارانى وهك ئه وان بدات.. به هه ر حالىك بوو توانى له ئه سته مبول رابكات و خوى بخاته پاپورىكه وهو بگاته شارى (سامسون)، وه له وى وه خوى گه يانده شارى (ئهرزۆم). كه گه يشته شاره كه ي كوردستان ئيتر هه ناسه ي هه وان وهى هه لكيشا، چونكه ئيتر كه س ناتوانى به دوايا رابكات و راوه دوى بنيت.

بهو جوژه خوى خسته باوه شى گه ئى كيرده وه، ئه و گه له ي كه به زه يى پيا هاته وهو گرتيه خوى، ئه و گه له ي كه زۆر به په رۆشه بۆ يارمه تى دانى هه موو كه س و خه لكى نكى نازادى خواز.. مستفا كه ماليش كه خوى و بزوتنه وه كه ي به نيشتمان په روهر دانه نا، بۆيه كه گه يشته (ئهرزۆم) و چووه لاي گه وركه انى كورد سوۆزى راكيشان و له گه ليان ريكه وت، به گه رماو گه رمى كۆنگره يه كيان له ته موزى ١٩١٩ د له "ئهرزۆم" به ست، مستفا كه مال بيورىكى^١ داو وتى (.. ئيمه كوردو

^١ يۆر: خطبة.

تورك براين، له سهر ئهم خاكه پڼكه وه خوښمان رڅاوه.. نه مړو همدوولا
 يهك دوژمنمان ههيه و يهك زوږدار ئه مان چه وسينئته وه.. بۆيه پڼويسته
 هه موومان وا ههست بكهين پڼويستي يهكي له وه گه وړه ترمان له سهر
 شان ه كه هه نه ته وه مان بو خوي به جيا تن بكوشي.. وه پڼويستي سهر
 شاني ئيمه ته نيا رزگاري توركي او پڼويستي سهر شاني ئيوهش ته نيا
 كوردستان ني يه به لكو پڼويستي سهر شاني هه موو لايه كمان رزگاري
 ئهم ولاته يه كه تورك و كوردو ئهرمهي و نه ستوري و گه لي كه مايه تي تري
 تيايه.. وه ههركاتي ك به هه موومان توانيمان ئهم ولاته له بڼگانه پاك
 بكهينه وه، ئه وه قسه يهك ني يه دوو جار بيكهينه وه كوردستان ماف و
 چاره نووسي خوي وهر نه گري و توركي اي دهسته خوشكيشي ئه كاته
 ئامانچ و كه مايه تي يه كاني تريش ژيانئكي ئاسوده و بي زوږداري نه به نه
 (سهر..)

ئهم قسه ههنگويناويانه كه له كوڅگري ئهره زوږما كردي دلي
 كورده كاني به لاي خوي راكيشاو به تايبه تي كه كورده كان تينوي
 ئازادي و سهر به خوي بوون قسه كانيان په سهند كردو بريارياندا قول
 بكن به قولي (ئه تاتورك) دا له پڼاوي ئازادي و رزگاري و سهر به خوي دا.
 مستهفا كه مال بهو شيوه يه ي كه خوي به سوپايي نه زاني وه
 (به رگري ميللي) مه شقي به خهلكي كوردستان نه كردو فيري هه موو
 كرده وه يهكي سوپايي و جهنگي نه كردن، ئه و كرده وانه وريايي مستهفا
 كه مال واي له كورده كان كرد كه گوئ بو ئاموزگاري و ري دانانه كاني
 شل بكن و ريزي لي بگرن.

ئه تاتورك ويستي بچيت بو سيواس بۆته وه ي خهلكي ئهريش
 ببين و تونديان بكاته وه، كورده كانيش چه ند لاوئكي كارامه يان خسته

تەكى بۇ پاراستنى و كە نەمىلن بەردەستى ژەندرمەكانى عوسمانى
بكه وىتەو.

ئەو بوو لەوكاتەدا كەلە (ئەرزۇم)ەو چوو بۇ (سيوا) حكومتى
عوسمانى بەمەى زانى بوو، ژەندرمەكانى رىيان پى گرتن، بەلام كوردە
چاپوكەكان لەگەلىان كەوتنە جەنگەو بەردنگارى ژەندرمەكانى
عوسمانى بوون و ئەتاتوركيان پاراست و رزگاريان كرد.

بەو جۆرە گەيشتە (سيواس) پاش چەند رۇژىك لە سيواسيش
كۆنگرەيەكى تريان بەست و لەگەل گەرەكانى كوردا بىرارى شۇپشيان
دا.

لەرکه وتن و سپله یی

که کاتیک ئەمان کەوتنە خۆیان بۆ جێ بە جێ کردنی بەندەکانی کۆنگرە (سیواس) لەو لاشەو سۆیەندخوارەکان (یۆنان، ئیقالیا، فەرەنسە، ئینگلتەرە) یش یارمەتی عوسمانی (حکومەتی ئەستەمبول) یاندا.. بەلام چونکە ئەمان "کوردو تورک" لە بېروایەکی بەهێزەو هەلسان بە شۆرش گوئی یان ئەدایەو بەرەنگاری هەموو دۆژمنەکانی راوەستان.

لەم شۆرشەدا هێزی جگەر سۆزانی ئەبەزی کورد لە ناوچە (ماردین، ئورفە، غازى عەنتەب، مەراش) دا بە جەنگی چەتیی هێزەکانی فەرەنسەو یۆنان و ئیتالیا یان چەواشە کردو شکاندیان.. ئیتر هێزی پیاوێر نەخۆشە کەش بێ دەسەلات مایەو، لە پاش ئەو ئەتاتۆرک لە سیواسەو لەگەڵ نوێنەرەکانی کوردستانا چوون بۆ (ئەنقەرە) لەو ئێرە رۆژی ۲۳/نوسانی ۱۹۲۰ دا پەرلەمانیکی میلی یان دامەزراند (نۆزینە) ئەندامانی پەرلەمانە کە کورد بوون) دانیا بە حکومەتی ئەستەمبول ئە ئەتاو هەولیان ئەدا ئەو تۆزە هەناسە یەشی تیا یا ماوە بێ بەرێو لە شوێنی خۆیا بیتاسین، وە هەر لەو رۆژە شا ئەتاتۆرک یان هەلبێژارد بە بەرێو بەرێو سەرۆک کە کاتیک سۆیەندخواران ئەمەیان زانیو بۆیان دەرکەوت کە بەرێو ئەندیان لە لەق بونایە (پەیمانێ سیفەر) یان لە رۆژی ۱۱ ی مایسی ۱۹۲۰ دا نوسیو (مسیق مێران) نوێنەری وڵاتە سۆیەندخوارەکان بەرێو بەرایەتی حکومەتی ئەستەمبول عوسمانی مۆر

کرد که بریتی بوون له (فهرید پاشا، راوێژکەری وهزیران نوو) فهریق هادی پاشا سەرۆکی ئەرکانی جهنگ و رشاد خالصی بهگ، راوێژکەری دهرهوه، له دوایدا مسیوملیران بۆ بریاری کۆتایی دای به سەر (توفیق پاشا) دا که سهدری عهزم (سهرهك وهزیران) بوو پشی ی مۆرکرد، که له بهندی (٦٢، ٦٣، ٦٤)^١ دا ماف و چاره‌نوسی کوردستان ئهدات..

^١ له مهر سن بهنده‌کە‌ی پهیمانی سیفهر که له ١١‌ی مایسی ١٩٢٠‌دا مۆر کرامانی کورد بهم جۆره‌ی حواره‌وه باس کرا:

به‌ندی ٦٢: لیژنه‌یه‌ك پێك دێ له (٣) سن له‌ندام له‌لایهن ئینگلیزو فهره‌نسه‌و ئیتالیاره‌و بۆ دانانی کوردستانیکێ سهر به‌خۆ که سنوری له‌ رۆژه‌لاتی فوراته‌وه ده‌ست پێن ده‌کات تاكو سنوری خواروی ئهرمینی، تاكو سنوری سوریاو میزوپۆتامیا، وه ئهو لیژنه‌یه‌ ئه‌وه ته‌رخان نه‌کات که که‌مایه‌تی به‌کانی ژێر ده‌سه‌لاتی حکومه‌تی کوردستانی داها‌توو به‌ ته‌واوی دلنیا بنو له‌ ژێر بالی ئاسوده‌یی و پارێزگاریان بن.

وه هه‌روه‌ها له‌بێ ئهو کاته‌شا کوردستان له‌ هه‌موو هێرشیکێ ئه‌رمه‌نی و ئاسوری نه‌ستوری و که‌مایه‌تی به‌ ئاینی به‌کانی تێ پیا‌رنێ.

به‌ندی ٦٣: حکومه‌تی تورکیا یان نه‌سته‌مبول هه‌رچی ئهو لیژنه‌ی سهره‌وه دانی نه‌نی که له به‌ندی (٦٢) دا باس کراوه پێیسته تا ماوه‌ی (٣) مانگ دانی پیا بنێ و به‌لێنی به‌جێ هێنانی ئهو بریارانه‌ بدات.

به‌ندی ٦٤: تا ماوه‌ی سالێک ئه‌گەر ها‌توو زۆربه‌ی کورده‌کان له‌و سنوره‌وه که له به‌ندی (٦٢) دا باس کراوه، ویستیان سهر به‌خۆ بنو له‌تورکیا جیا بنه‌وه، داواکه‌یان بده‌ن به‌ (کۆمه‌لی نه‌ته‌وه‌کان-عصبه‌ الامم) وه له‌ کاتینکا کۆمه‌لی نه‌ته‌وه‌کان له‌و باوه‌ره‌دا بن که کورده‌کان هه‌لی ئه‌گرن سهر به‌خۆییان بدرێتن، راسپێژی ئه‌مه‌ بکات بۆ جێ به‌جێ کردنی، تورکیا هه‌ر له‌ ئیسته‌وه به‌لێن ئه‌دا به‌ جێ به‌جێ کردنی ئهو راسپێژی به‌و دانی سهر به‌خۆیی نه‌ته‌وه‌ی کورد، وه واز له‌ هه‌موو هه‌لیکی بێنێ له‌ کوردستان.

ھەرچەند پەيمانى سىڭەر مۇز كراۋ بېرىرى لەسەر درا، ھىچ رىئى لە دامەزىراندنى كۆمارى توركىيا نەگرت بەلكو خىرا خىراداۋاى لە گەل ئەكرد كە يەك گىزنو بىجەنگن بۇ دەرکردنى بېگانە، ھەتا ئەھات ھىزى بەرگىرى بۆتۈنەۋەى رىزگارى بەھىزتر ئەبۇ، ۋە ھەتا ئەھاتىش ئەستىرەى ئەتاتورك لە گەشترا بوو..

بەو جۆرە خەلكى ۋلات بە پىر ئەم بانگەۋە ۋلات سەرگەوت. ۋە گەلى كورد بوو بە پەيزە بۇ ئەم سەرگەوتنە. بەۋە داۋاى خۆى ۋەستىنرا كە ھىشتا دوزمىن لە چوار لاۋە دەمى بۇ كۆمارە ساۋاكەيان داچەقاندروە پىئويىستە كوردەكان جبارى ئەم داۋايە دوا بىخەن ھەتا تۈزۈك كۆمارەكەيان خۆى ئەگرىۋ ئەچەسپىن..

ۋەكولە سالى ۱۹۲۱-۱۹۲۲ دا عوسمانىيەكان نەمان و پىساۋە خۇشەكە لە ھەوت سالان راست بوۋەۋە ئىنگىلىز لە ئەستەمبول كرايە دەرەۋە لە ھەموۋ لايەكەۋە دانىيان نا بە كۆمارى توركىيادا.. كۆمارى توركىيا بە تەۋاۋى بناغەى داپشت و چەسپاۋ ھكۈمەتلىكى بەھىزى كۆكى ئى دەرچوو..

ۋردە ۋردە كاربەدەستانى كۆمارى توركىيا ئاراستەى كارو باۋەريان بەرامبەر بە كورد گۆپرا. ۋە لە سالى ۱۹۲۲-۱۹۲۳ دا بە تەۋاۋى دەريان خىست كە ئەك تەننەت مافى كورد نادات، بەلكو ھەر دانىشى پىسا نانئىت و بۇ تۈانەۋەى ھول ئەدات..

بۇ راستى ئەۋەشن جگە لەۋەى پېرو پاگەندەى لە دژى پەيمانى سىڭەر ئەكرد كە بەندى (۶۲، ۶۳، ۶۴) دانى بە مافى كوردا ئەنا گوايا ئەمە ھى زەمانى عوسمانىيە كۆنەۋ بە كەلك نايەت و، لەگەن دەۋلەتە رۇژئاۋايىيەكاندا رىكەوت و پەيمانى سىڭەريان گۆپى بە پەيمانى

كۆمەلى ئىستىقلالى كورد

كە كاتتى مستەفا كەمال ئەتا تۈرك، لە جىياتى ئەۋەى چاكەى كورد بداتەۋە، ئاۋا، سېلە ھەرچوۋ. لە باتى ئەۋەى ئەۋەى لەبەر چاۋ بۈايە كە كوردەكان نەببۇنايە ھەر لە سالى ۱۹۱۹ ھود كرا بوو بەدارا.. بەو جۆرەى ھەربارەى گەلى كورد كردو ۋەھا چاكەى دانەۋە.. خۆى فرى دايە باۋەشى تورانىيەتو شۆڧىنىيەتى تۈركىيەۋە بى ئرئخى كردن ھەلى ئەدا بۇ تۈاندنەۋەى نەتەۋەى كورد.

كوردەكان ئەوسا ناچار بوون كەۋا لەۋە زىاتر سەر شۆپ نەكەن كە حكومەتى تۈركىيا بە خۆنى ئەۋان دامەزرايى، ئەۋان نەبۇنايە ناۋى لە كۈلەكەى تەرىشدا نەبوو.. لە جىياتى چاكە دانەۋە بەو جۆرە ھەربارەى كورد ئەكەن.. گەۋرەكانى كورد لە سەرەتاي سالى ۱۹۲۳دا كۆبۇنەۋەو (كۆمەلى ئىستىقلالى كورد)^{۱۱} يان دامەزراند، يەكەم ئامانجىيان رزگار كردنى كوردو كوردستان بوو لەژىر چنگى ئەتاتۈرك ۋەندەرمەكانى.. لە ژىر بارى چەوسانەۋەو كۈلەمەر گىرا.

^{۱۱} لە سەردەمى دەۋلەتى عوسمانىيە كۆمەلى تەعال كورد بە پىشەنگى شىخ عەبدولقادىرى نەھرى، يۈسۈف زىا، خالد پاشاى جېرى، شىخ سەئىدى پىران، دىكتۇر كەمال، دىكتۇر فۇئادو گەلىنىكىتر لە جگەر سۆزائى كورد دامەزرا بوو بە تىكەلاۋ بوۋنى كوردەكان لەگەل ئەتاتۈركا وازيان ئى ھىنا، لە دۈايىدا كە ئەتاتۈرك بەو جۆرە سېلە ھەرچوۋ ھەمدىسان ئەم كۆمەلەيان پىك ھىنايەرە لەژىر ناۋى (كۆمەلى ئىستىقلالى كورد)دا، ۋاقە كۆمەلى سەرىيەخۆيى كورد.

لەپاش ئەوە لقيان لە ھەموو لايەکی کوردستانی بە تورکیاوە بەستراودا کردەووە. وە لەبەر ئەوەی (کۆمەڵی ئیستقلال کورد) بێتێ پارتیکی جەماھیری بە تەواوی بتوانی پیشپەوی خەلکی کوردستان بکات. کۆمیتەى دامەزرێنەر کۆبونەووە بە وردی لەو کۆلیەووە کە چۆن (کۆمەڵی ئیستقلال کورد) ئەگاتە ئەو رادەیەى بە تەواوی لە ناو دڵی خەلکی کوردستانا ئەچەسپێ و جگێر ئەبین و ئەبیتێ بڕوایەکی نەمر. ئی یان روون بوو تا ئەگاتە ئەو پلەیە چەن سالیکی ئەوئ. ئیکیان دایەووە کە ئەتوانن بە تەواوی پاش (٢) سال ھەلسن بە شۆپش و کوردستان رزگار بکەن، لەبەر ئەوە بڕیاراندا کە لە سالی ١٩٢٦دا ھەلسن بە شۆپش و تا دوا تنۆک خوێنیان چەک دانەنێن، یان مردن یان رزگاری کوردستان..

ئەم بڕیارە لە کۆمیتەى دامەزرێنەر (سەرۆک کۆمەڵی ئیستقلال کوردەووە درا.. وە ئیپرسراوی لقەکانیشیان بەرە ئاگدار کردو داوایان ئی کردن کە زیاد لە پیویستی ھەول بدەن و خەبات بکەن..

بەو جۆرە (کۆمەڵی ئیستقلال کورد) ئالای خەباتی بلوندو بەرز کردەووە، بۆ ئەوەی شەمالی کوردستان لەسەر چیاو دۆل و دەشت و شارو دێھاتەکانی کوردستانا بێشەکی نیتەووە لە ژێر ئالاکەیا بەرەر رزگاری ھەنگاو بنێن..

کۆمیتەى سەرۆک ئیتر بە ھەموو جۆرێک پەلی کوتا و ھەولێ ئەدا، بۆ ئەوەی ھەتا ئەو سێ سالە را ئەبورێ و کاتی شۆپش دیت یەکیک لە دەولتە گەرەکان بکات بە دۆستی کوردو لە کاتی شۆپشدا یارمەتی بدات..

كابرەيەكى گەرۈ كېتىش كە ھەمىشە لەۋناۋەدا ئەگەرپاۋ خۇي بە
كاربەدەستىكى ئىنگلىزى نىشان ئەدا.. لە ئەنجاما تۈانى پەيۋەندى
لەگەل (كورسەعدى) ئەندامى كۆمىتەى ناۋەندى كۆمەلەيدە بىكات ۋە لەۋ
بارەيەۋە قىسەى لەگەل بىكات.. ھەتا بۇ باس كوردىنى ئەۋ مەسەلەيە
بېرىرىاندا كۆبۈنەۋەيەكى دورو درىزىى دوو بە دورى بۇ بىكەن. ئەۋ بە
ناۋى دەۋلەتى ئىنگلىزەۋە ئەمىش بەناۋى (كۆمەلى ئىسقىلالى
كورد) ھەۋ.. لەسەر ئەۋ بېرىرە كۆبۈنەۋە كورسەعدىش ھەرچى بېرىرى
كۆمىتەى ناۋەندى كۆمەل ھەبۈۋ لەگەل تاكتىك ۋە نەخشەى ئەۋ
شۆرشەى ئەكرىۋ كاتى دەست پى كوردى ھەموو دا بە كابراى گەرۈك
لەگەل گىشت نەينىيەكانىيا، ئەۋىش بەلنىنى دا بەناۋى مام ئىنگلىزەۋە
كەۋا بە ھەموو تۈۋانايەكيانەۋە يارمەتى شۆرشەكە بدەن، پاش ئەۋەى
كۆبۈنەۋەكە كۆتايى ھات ۋە كورسەعدى گەريەۋە، ئەۋىش كە گورگ بوو
لە پىستى مەرا، سوك ۋە بارىك ھەستا چۈۋ بۇ لاي ئەتاتۈرك (چۈنكە
خۇي تۈرك بوو بەفېل خۇي كوردبوو بە گەرۈكىكى ئىنگلىزى^{۱۲} ھەرچى
نەينىنى ئەۋ زانىيارىانەى لە كورسەعدى ۋەرگرت) تەنەت ناۋى
كۆمىتەى سەرۈ ئەندامە دەرەكەۋتۈۋەكانىشى خستە بەر دەستى مستەفا
كەمال.

بەۋ ھەلە گەرەيەى كۆمىتەى سەرۈ كۆمەل، كاربەدەستانى
ھكۈمەتى فاشىزىمى تۈركىيا تۈانىان ھەموو نەينىنى نىازەكانى كۆمەلىان
دەسكەۋىۋ تاكتىك ۋەرى رەۋەكانىشىان لا روون بىتەۋە..

۱۲-ئەۋرەيە گەريەۋە مەزىرىسى ۋە مەھسەن مەزىرىسى
ئەۋرەيە گەريەۋە مەزىرىسى ۋە مەھسەن مەزىرىسى

ئەوەش بوو بەھۇى ئەوەى حكومەتى تورکيا زياتر خۇى گورج
 بکاتەودو لە کورد بدات، بەلام کەزانی (کۆمەلى ئىستقلالى کورد) لقی لە
 ناوچەکانى کوردستانا فریداوه، نەبویست خەلکی کوردستان لەخۇى
 بوروزئىنى لەبەر ئەوە بە بەھانە پى گرتن لە ژێرمووە یەکە یەکە ئەو
 کوردانەى گىمانىنکی کوردایەتیان تیا بوايە ئەيگرتن و ئەى خستنه
 بەندیخانە ژێر سزا دانەوه.. بەلام وەك رصوى تەلەكەباز هیچ دەستی
 لە کۆمیتەى سەرۆى کۆمەلى ئىستقلالى کورد نەدا، وە مەبەستیش
 لەویدا ئەوە بوو کە کۆمیتەى سەرۆو جارى هەست بەو نەکات کە
 نەینى یەکانى کۆمەل زانراوه، تاكو حكومت بە پى ئەو رىگایەى بۆ
 کاربەدەستانى داناوه بنکەى کۆمەل لاواز ئەکات و ئەندامە بەکەلکەکانى
 ئەگرى ئەوسا کۆمیتەکە بگرى، چونکە سەرۆ لەسەر بنکە وەستاوه، کە
 بنکەش لاواز بوو کۆمیتەى سەرۆ بى دەسەلات ئەمینیتەوه، یان دوور
 نەزىن بەکلاویك ئەگرى.

چۆن شۆرش بەرپا بوو؟

بەو جۆرەو لەسەر ئەو پیلانەى كە باسماڻ كرد حكومەتى ئەتاتورك دەستى كرد بە گرتن و چەوسانەو و سزادانى خەلكى كوردستان بەشێوەیەك لە سنورى مرقایەتى دەرچوو بوو، وە لەگەڵ ئەو دشا ھەر بەردەوام بوو..

لەو لاشەو كۆمیتەى ناوەندى كۆمەلى ئىستقلال كورد ئاگای لە مەحمودى بى زەواد نەو، واى ئەزانى كە ئەو ھىرش و خەلك گرتنانە ھەر لە زۆردارى و چەوسانەو كەى كۆنیانە كە پالى نا بەمانەو بۆ دروست كردنى "كۆمەلىكى نھىنى" ئەمان بە باوەرى خۆیان وایان ئەزانى ھىچ جۆرە شتىك لەسەر ئەوان نىیەو نایان گرتەو، بۆیە ھەمیشە بى گوێدانە سیاسەتى حكومت كارو بارى لقەكانى كۆمەل و پەيوەندیان ھەر وەكى جارا وابوو. وە بەباشى لە یەكتر ئاگادار بوون^{۱۲}.

وە لەو لاشەو ھەراى (ئەستورى) یەكان دەستى پى كرد، حكومەتى توركياش تیپىك ژەندرمەى ئارد بۆ ناوچەى (بەتلىس) كە پارێزگارى ئەو ناوہ بكات. لەو تیپەدا ھەندى ئەفسەرى كوردیشى تیا بوو، یەكێك لەو ئەفسەرانە (یوسف زیا)ى خەباتكەر بوو. بۆ ئاگادارى بروسكە یەكى

^{۱۲} كارگێڕانى كۆمیتەى سەروى كۆمەل كە بریتى بوون لە (شیخ عەبدولقادرى نەھرى، كورسەعدى، حاجى ئەختى محامى، دكتۆر كەمال، دكتۆر فوناد، محەمەدى كۆپى شیخ عەبدولقادر، خوجە عەسكەر) لە ئەستەمبول دانیشتیبوون بۆ بەرزەوہ بردنى كارو بارى كۆمەل.

بۇ (رەزا) ىى برائى ئى دا لى (ئەرەزۇم) كىوا ئىستورىيەكان لىوئى
هەلساۋن و مانىان گىرتوۋە..

كى كاتىك "رەزا زىا" ىى برائى "يوسف زىا" ئىم بروسكىيە ىى لى
براكىيەۋە وەرئەگىرى بى جۆرىكى تىر ئىمە لىك ئىداتەۋە. وە پىشانى
كوردە دىسۆزەكانى دا. هەموو بى هەلە دا چوون و واپان زانى كى ئىمە
مەبەستىكى شاراۋە ىى تىايە و مەبەستى يوسف زىا ئىوۋىيە كى ئىللى و
ئىمە لىزە هەلساۋىن ئىۋەش دەست پى بىكەن، ئىوۋە بوو بىو
هەلە شىيە كى وئەنە خۆيان، بى لىم حكومەتى ئىتاتورك پى ىى زانىن و بى
گىرما و گىرمى (خالىد پاشا ىى جىرى)^{۱۱} لى ئەرەزۇم و (حاجى موسا) لى
موش و رەزا زىاش لى ئەرەزۇم گىرت و خىستىانە بىندىخانەۋە لى پاشا
يوسف زىاشيان لى بىتلىس گىرت و هەمويان هىنان بۇ گىرتوخانە ىى
بىتلىس، لىوئى هەمويان رىز كىردن و داياننە بىر دەست رىز
كوشتىانن.

^{۱۱} خالىد پاشا ىى جىرى: بى قارەمانىكى جىگىر سۆزى خىزمەت گوزارى كوردستان
ئەزىمىرى و هەتا هەتايە كوردايەتى شانازى پىۋە نىكات و كوردەۋارى بى يەكى لى
پىشەۋاكانى بىزۋتەۋە ىى رىگارى كوردستانى (كوردايەتى) ىى ئىداتە پىنوس.
- خالىد پاشا ىى جىرى، لى قوتابخانە ىى جەنگارە ىى ئىستەمبول لى لىقى عىشايەرى
بىرچوۋە لى لىشكرى (خەمىدىيە) و جەنگى گىشتى (جىبىى عومى) مىر ئالا

"كولونىل" ىى سوپايى بوو. جالە گىرى ىى ئىداتە بىر مەزىرىسى بىر مەزىرىسى بىر مەزىرىسى
لە پاش مۆتارەكە (كۆتايى جەنگى گىتى يەكەم) لى ئەرەزۇم. كىرا بى مۇچە خۇلە
(موظف) هەر لىوئى زىا تا كاتى لى نەجاسى بى هەلە لىكەندەۋە ىى بروسكىيە ىى
(يوسف زىا) گىرا و لىكەل كوردە گىراۋەكانى تىردا نىزا ئى گىرتوخانە ىى بىتلىس و بىو
جۆرە شەھىد كىرا.

له پاش كوشتني نهوان ژەندرمه به كړئ گيراوه كاني نه تاتورك
ويستيان شنيخ سه عيدي پيران له (خه نس) پاشاي حه سەنان له
مه لارگوردو نوح بهگ له موش بگرن، له كاتيكا (نوح بهگ) يان گرت،
خالد حه سەنان به موي زاني هيرشي برده سەر ژەندرمه كاني نه تاتورك و
نوح بيگي رزگار كردو ياخي بوون.

شنيخ سه عيديش كه نهو كاته ته مەني نه چووه (٦٠) سال داوايان
كرد، كه بچيت بو لای كار به ده ستاني له (به تليس) نه ویش له وه
گه شت كه له گرتن و سزادان بهو لاره هيچي تر ني يه، به ئی بورده وه
پي ئی وتن كه وا پيري يه تي تا قهت و تواناي نه هيشتووه و ناتواني بچيت..
له بهر نه وه له گيرمه و كي شه ي ژەندرمه كان خو ئی رزگار بكات هه لسا له
(خه نس) وه، چوو بو دئى "پيران" بو مالى "شنيخ عه بدولر ه حيم" ي
براى، به لام حكومه تي توركي ا وازى ئی نه هينا، يهك دوو نه فسر چه ند
ژەندرمه يه كيان به دوا دا نارد بو پيران، نه ویش هەر سه رپيچى كردو
نه چوو، به لام نه فسر هه كان هەر وازيان ئی نه هينا و به هانه يان پي نه گرت،
هه تا گه ئی كرده موي ناشيرينيان نواند بهرام بهر به شنيخ سه عيد، شنيخ
سه عيديش له سه رنكه وه كه كورده كاني كورد ستاني توركي ا هه موو
ريزيان ئی نه گرت و له سه ر نه وه شه وه به راويزكرى كى ئاييني يان نه دا يه
پينوس و زور له دل يانا خو شه ويست ببوو. هه رچه ند خوى تو زئ داني
به خو يا گرت بهرام بهر بهو كرده وه ناشيرينانه ي ژەندرمه كاني نه تاتورك
نوانديان، به لام كه س و كاري و نهو كوردانه ي له وئى بوون نه ميان بو
هه لنه گيراو نه يان توانى دان به خو يانا بگرن، زور به ي ر ق و قيني ان له
ژەندرمه كان نه بووه و له سه رى كى كه شه وه داخى شه هيد ه كاني به تليس و
نهو كوردانه ي گيرا بوون له سه ر دل يانا خه ر بوو بوو، بو يه نه فسر و

ژەندرمەكانيان دايە بەر دەست رژێو شيلكى تفەنگ و كوشتيانن.. ئيتەر بەو جوړە كوردهكان ناچار بوون كە لەسەر خۆيان و نيشتمانه كەيان بكەنەوه، چونكە لەوه زياتر خۆيان بو رانه گيرا.. لە رۆژى ٨ى شوباتى ١٩٢٥هوه دەست كرا بە شۆڤش^١ شىخ سەعید ناردى بە دواى پياوه گەورەكانى كورد او شۆڤشه كەيان كرد بە چەند بەرەيه كەوه، بە مەرجى ھەر بەرەيه بە دەست يەكێكيانەوه بئو بن ترس بجانگى لە پى ئى مافى كوردو چارەنووسى كوردستانا.

بە ١٠-١٥ رۆژ شۆڤشگيرەكان توانيان لە بەرەيه (خالد پاشاى حەسەنان)هوه ناوچەى وارتوو، مووش، خەنس، بەتليس داگیر بکەن و مل بنين رووه و نەره نۆم.

وه لەبەرەيه (شىيخ شەریف)هوه "مەلەكان، پینگۆل، پالۆ، گەنج، ئەلەزیز، داراھینی، خەربوت" يان داگیر كردو روويان كردە (سيواس). شىخ سەعید خویشى ھەر لە پیرانەوه بە ھەرچى قەزاو ناحیەى دياربەكرەوه ھەيه ھەمووى داگیركردو ئەيوست بچیتە ناو شارى (ديار بەكر)هوه..بۆ ئەنجام شىخ سەعید توانى بگاتە شارى ديار بەكر و داگیرى بكات.. وە ئالای كوردستانى لەسەر قەلای دياربەكر ھەل بكات..

حکومەتى تورکیاش كە زانى ناتوانیت رق و سەرگەرمى و خو بەخت كردنى شۆڤشگيرەكانى كورد بکوژنیتەوه، ھەر بە گەرماو گەرمى کارگیرانى کۆمیتەى سەروى (کۆمەلای ئیسلامى كورد)ى گرت كە

---

^١ لە ٤ى مارتى ١٩٢٥دا شىخ سەعید بەیاننامەيەكى بڵاوكردهوه لە كۆتايى ئەم نامیلکەيەدا بىخوینەرەوه.

لە ئەستەمبول دائەنىشتن، وە خەستىيە بەندىخانەو.. وە ھەروەھا كە زانى تازە شوپشگىزەكانى كورد كوردستانيان داگىر كردوو وە ھىچ چارى نەماو، وە ھەستى بەو كە ئەگەر زوو فرىاي خۇي نەكەوئ شوئ بە خۇيشى لەق ئەبئ.. بە پەلە پروئى ھاوارى بردە بەر حكومەتى فەرەنسە كە ئەوكاتە سورىاي لەژئەر دەستا بوو، بەلى پارانەو و داواي ئى كرد كەوا رىئى بدات بە ھۇي خەتى شەمەندەفەرى سەر سنورى حكومەتى توركييا و سورىاو، لە "ئەنقەر" وە ھىزو سويا بنىزئ بوئەو و لە دواو ئەو شوئنانە داگىر بكاتەو كە شوپشگىزەكان داگىريان كردوو و بەسەريا تئ پەپ بوون. بوئەو و ئەم شوپشە بكورئتەو كە توركيياي خەستۆتە گىژاوى ورىيەو.

فەرەنساي ئىمپىريالىزمى چەپەلەيش كە دوژمنى گەلانى ئازادى خوازە، بەمە قایل بوو، وە بە ئارەزووى ئەتاتورك رىئى بۆ ھىزى توركييا كردەو كە بە خەتى شەمەندەفەرى سەر سنورا بئىن و لە دواو لە ئاكاو بدەن بەسەر شوپشگىزەكانى كورد.. لە كاتىكدا لەو لاو شوپشگىزەكان شەريان لەگەل ئەو ھىزە ئەكرد كە بەرامبەر "دياربەكەر" وەستا بوو، لە ئاكاو لە دواو ئەو ھىزە گەورەي بە ھۇي خەتى شەمەندەفەروە ھات دايان بەسەريانا، ئەو كاتە شىخ سەعيدو شوپشگىزان كەوتنە نيوانى دوو ئاگرەو. لە ھەموو لايەكەو ھىزى توركييا گەمارۆي شوپشگىزەكانى كوردیان دا، لە پاش ئەو وى شەپكى زۆريان كرد. شوپشگىزەكان نەيان توانى دەرەقەتى ئەو ھىزە گەورەيەي تورك بئىن كە ھەر چوار لايان ئى تەئى بوون، ھەر چۆئى بوو بە شەپ لايەكيان در پىنداو ديار بەكریان بەجئ ھىشت و گەرانەو بۆ (وارتۆ).

حەزاڧ زۆرەرى

لە دواى شىكاندىنى شۆرشىگىرەكان و گەرانە وەيان بۆ "وارتو"
 ژەندىرەكانى تورك ھەزچى دىيەكىان بەھاتايە بەردەم ئەيان سوتان و
 پياو و ژن و كچ و پىرەمىردو پىرژىن و منالى ساوايان ئەكوشت، يان ھەر
 لە خانوۋەكانيانا ئەيان سوتاندن.. وە لەو خراپ تىرىش جگە لەوھى لە
 سنورى مرقايەتيان كوردبوو دەرەو. ھىرشىيان ئەبىردە سەر ناموسى
 ئافرەتە بە شەرەفەكانى كوردستان، ھەتا زۆر لەو ئافرەتەنە لەبەر
 ناموس و ھەيائى خۇيان ھىچ دالەيەكىان ئەنەما، بۆ ئەوھى ئەكەونە
 دەست ژەندىرە بىي فەرە تاوانكارەكان ئەچونە سەر لوتكەى چىاكان،
 پىش ئەوھى دەستى ژەندىرەكانيان بگاتى خۇيان فېرى ئەدايە
 خوارەو خۇيان ئەكوشت، وە جگە لەوھش ئەو ژەندىرە بىي
 بەزەبيانە.. ئەو وىژدان تىپاوانە، تەنەت منالى يەك دوو سالان و سەر
 بىشكەشيان توش بوايە كە ھىشتا ئاگاي ھىچيان نە ئەزانى و
 ئەشنانەو دەميان بە زەردەخەنە پىكەنىنەرە بوو، ھەئيان ئەدان بە
 ئاسمانا و نىزەكانيان ئەدايە بەر پىشتيان لە كاتى كەوتنە خوارەوياندا
 نوكى نىزەكانيان لە پىشت يان سىكەنەو دەرئەچوو. كە ئەشمەردن
 ھىشتا لىويان ھىئى زەردەخەنە و شنانەو كەيانى لەسەر كىشرا بوو..
 بەو جۆرە ھەلمەقۇيان بە منالە ساواكانى كورد ئەكرد بە نوكى
 نىزەگالوۋە تاوان كارەكانيان كە بە خوئىنى خەلكى كوردستان توئىژالى
 سوورى گرتىبوو..

ئىتر بەو جۆرە توشى ھەر دىيەك، ھەر شارىك بوونايە گيانداريان
 ئى ئەبىرى و قىريان تى ئەخست، بەو شىئو نامرۇيە ھكومەتى توركىيائى

تاوانكارى نوكړى نيمپرياليزم ته و كړدوه ناروواو ناله بارانه ي نه نواند
 بهرامبهر به گهلى كورد. له گهل نهو شامرو قايه تى و گهلانى سهر روى
 جيهان كه به چاوى خوځيان نه يان ديوو به گوئى خوځيان نه يان بيست و
 هوالى گهلى كورد يان نه زانى، چاويان له ناستيا نه نوقان و روى خوځيان
 لهو باسه ورنه گيراو گوئى خوځيان لى كسر كړدبوو، وه نهو يان
 په له يه كى ره شى گهره يه به ناوچه واني گهلانه وه، به روى ناوښه ي
 خه باتى بزوتنه وهى رزگارى نه ته وه كانى سهر روى زمينه وه. لام وايو
 دلنياشم هله نيم و قسه كه م راسته، چونكه مرو قايه تى "وه كو نه لټن"
 هه مووى يه زنجيره يه هه نه ته وه يه كه له سهر زه ويا نه لقه يه كه لهو
 زنجيره يه وه به هه موويان ته و زنجيره ي مرو قايه تيان پټك هيناوه، ماناى
 نه وه يه نه گهر مرو قايك له بهر چاوى يه كيكي تريان بكورژيست، يان
 كورپه كانى نه ته وه يه كه له بهر دى خوځيانا به بهر چاوه يانه وه زوردارك
 شلم كوږم ناپاريزمانه قريان تى بخاو له ناويان بهرئ و بيان كوژئ،
 پنيويسته هه هيچ نه بئ دليان پئى ناخوش بئ و به لاي كه موه
 ناوچه وانيان لوچ و گرژى يه كى پئ ناخوش بوون و به زه يى تئ كه وئ، به
 تايبه تى گهلى كورد يش كه نه لقه يه كه بئ لهو زنجيره يه به بهر چاوى
 مرو قايه تى يه وه واى به سهر بئ و كه سينك يان نه ته وه يه كه نه بئ تمانه ت
 پئ ناخوش بونى خوځيشى دهر برئ، به راستى نه گهر بېرى لى بكه ينه وه
 زور جئى داخ و نه فسوسه له كاتيك ناوى خه باتى گهلان و مرو قايه تى
 يهنن و نه ته وه كه شمان واى به سهر هاتبئ.. بويه به گوستاخانه وه نهو
 هيرشه ره وواو راسته نه به م سهر مرو قايه تى لهو كاته داو له باره ي نهو
 باسو رووداو وه.

شۆرشە كە چۆن كوزا بۆۋە؟!

شىيخ سەئىدىش بۆي دەر كەت ئەگەر وا بېرات ھەتا يىت
شۆرشە كە روو كپ بۆن ئەپوات، ۋە لەگەل ئەۋەشا ھىچ كەسىك
پشتيان ناگرىۋ بەزى پيايانا نايەتەۋە لەسەريان نايەتە گوشتار،
ويستى بچى بۆ كوردستانى ئىران ۋە لەگەل كوردەكانى ئەۋىشتا رىك
بەكەۋىت بۆ ئەۋەى ئەۋانىش يارمەتى شۆرشە كە بەدەن ۋە كوردستان
لەدەست ئەۋ زۆردارى ۋە چەۋسانەۋە رىگار بەكەن.

سەۋكى بەرەكانى شۆرشى كۆكردەۋە ئەۋەى بۆ دەر خستى ۋە ئەۋ
تەگىرو نيازەى خستە بەردەستيان. ئەۋانىش ھەمو پەسەنديان كردو
لەپاشا بۆ ھەمو شۆرشگىرەكانيان دەر خست ۋە تىيان گەياندىن نيازيان
چىيە، ھەروەھا ئەۋانىش پەسەنديان كردو خۆيان نامادە كرد.

شىيخ سەئىد سەۋكى بەرەكانى شۆرش بېريان دا كە لە (پردى
ئەرەحمان پاشا) ۋە بېرەۋە بۆ بەرى ئىرانى "كە ئەكەۋىتە نىۋانى
چىيە شەرافەدینەۋە".

بەلام لەۋ كاتەدا كە شىيخ سەئىد ئەم تەگىرەى بۆ شۆرشگىرە
ئەكرد نەيزانى كە ۋا (قاسم بەگ جېرى) "كە يەكنى بوو لەۋانەى لەسەر

^{۱۱} لەكاتى خۆيا قايمقامى (خەنس) بوو، خۆي بە كورد پەرۋەر دائەنا كە لەگەل
شىيخ سەئىد ئەدۋا بە دەم خۆي بەخت ئەكرد لە رىئى كوردستانا تاكو شىيخ
سەئىد بېجۋا پىن كىردو لەكاتى شۆرشدا تەرخەمىكى زۆرى ئەدايەو
شۆرشگىرەانىش زۆر رىزيان لى ئەكرد، ئەۋىش ھەر لە پىش شۆرشەۋە پەيمانى
لەگەل ئەتاتوركا بەستېۋو كە يارمەتى بدات بۆ تۈنەۋەى كوردو كوردايەتى.

زارى خۆى بىە دىلسۆزى كوردو بىزوتنەۋەى رىزگارى كوردستان (كوردىيەتى) ئەزانىۋ فرمىسكى بۇ كورد ئەپشت، لە يەكەم بىزوتنەۋەى ھەلگىرسانى شۆپشەۋە ھەموو تەگىپرو ئامانجىكىيانى لە ژىرەۋە داۋە بە حكومەتى توركىا، -ئەۋىش حكومەتى توركىا- بە ھەموو ھىزىكىيەۋە ھەۋلى داۋە كە تىكرا تەگىپرو ھەنگاۋەكانى شۆپش تىك بىداۋ نەھىلىت بىگاتە ئامانچ و بىكۆڭىتەۋە..

ئىنچا شىخ سەئىد بەۋەى نەئەزانى كە زۆربەى بەسەرھاتى ئەۋ چەلەمانەى كە ئەھاتنە رىۋى شۆپش لە ناپاكى و خىانەتى (قاسم جبرى) ناپاك بوۋە.

ئىنچا ئەۋ رۆژەش كە شىخ سەئىد نىيازى وابوۋ بچىت بۇ ئىران، قاسم جبرى لە ژىرەۋە لە جاسوسىيەتى خۆى دوانەكەۋت و ئاگادارى كارىبەدەستانى حكومەتى ئەتاتوركى كىرد، حكومەتى توركىاش ھەرچى ھىزى ھەبوۋ ئەمبەرەۋ بەرى رىنگاكەۋ پردەكەيان گىرت كە ۋەكو وتمان ئەكەۋىتە دۆلىتى چىاي شەرافەدىنەۋە.

كە كاتىك شۆپشگىرەكان نەروىشتن و گەيشتنە ئەۋەى لە پردى (ئەۋرەھمان پاشا) بىپەرىتەۋە، نەيان زانى كەۋا لەسەر تەگىپرى (قاسم جبرى) ناپاك ھىزى توركىاي چەپەل ئاگادارەۋ نەم لاۋ لاي پردەكەى گىرتوۋە، كە ئەمان گەيشتنە ناۋەرەستى پردەكە، كاتىكىيان زانى دەست رىژىيان ئى كرا، شۆپشگىرەكانىش ھىچيان بۇ نەمايەۋە بەھەر حال و بەرھەلىستىيەك بوۋ خۇيان گەياندەۋە سەرى پردەكەۋ كەۋتنە شەپ لەگەلىانا، كە لە نىۋانى ھەردوۋلادا بوۋ بە تەقە، ھەركە چەند كەسىك شەھىد كران (قاسم جبرى) چەپەل وىستى بېروا نىمانى شۆپشگىرەكان بى ھىز بىكات و بىيان خاتە شك و دوۋ دلىيەۋە.. بۆيە خىرا خىرا پىتى

ئەوتن (تازە ئىمە شەپمان بۇ ناكىرى، ئەوان زۆرن و ئىمە كەمىن.. با خۇمان بەدەين بەدەستەو..) پەيىتا پەيىتا ئەم قسانەى ئەدا بە گوىى شۆپشگىرەكانا. كەزانی بەقسە دەست لە شەپ هەلناگرن و هەر ئەجەنگن، هەلسايە سەر پىن و ئالای سىپى هەلگرت بە ماناي ئەوہى شكان و خويان دابەدەستەو.. كە شۆپشگىرەكانىش ئەمەيان دىيى، كە قاسم جبرى لە سەرىكەوہ خۆى لە هەموويان بە زياتر ئەزانی و ئەوانىش وەك لەسەر زارى خۆى بە دلسۆز ئەزانی، بە دلسۆزيان ئەزانی.. ئەوہ بوو بووہ هۆى ئەوہى هەموويان هەلسان و چەكيان فرى داو دەستى خۇدانە بەدەستەويان هەلپى.. هەر چەند شىخ سەعيد ھاوارى كردو بانگى كردن بى سوود بوو، تازە كار لەكار ترازاز..

ژەندرمەكانىش خىرا ھاتن دەست بەجى شۆپشگىرەكانيان بال بەست كردو بە شىخ سەعيدەوہ دايانفە پىش.

بەو جۆرە لە ۲۴ى نىسانى ۱۹۲۵دا، شۆپشە مەزنەكەى دياربەكر كوژايەوہو شۆپشگىران لە ئەنجامى خيانەت و ناپاكي قاسم بەگ جبرىدا گيران و خزانە گرتوخانەو زىندانەوہ.

بەشى ھەموو ناپاكيك

لەپاش ئەوھى شىنخ سەئىد شۆرشگىزان بەندى كران (قاسم جېرى) ناھەموارو ناپاك چوۋى بۇلاي ئەتاتورك، كرنوشى بۇ بردو پىئى وت (..) دە ئاڭتان بەلنىنتان دابوۋ كەوا ھەر كەسىك سەر بە حكومەتى تۈركيا .. ئەول بىدات شۆرشى دياربەك بىكۆڭنىتە ھەو دژى كوردەكان بىئو يارمەتیشيان بىدات. پاداشتى بەنرخى ئەدەنرە جگە لەمان و مولك و زەوى و زارو خانوۋ بەردو موچەيەكى باش، ۋە خۇقان ئەزانن من ھەر لە مېژدە لە گەلتانم و يەكەم كەس بووم كە كۆسپى گەرە گەرەم بە شۆرش و بزوتنە ھەو كوردەكان دروست ئەكرد، ۋە ھەروەھا مەنىش بووم توانىم شۆرشى ديار بەك بىكۆڭنىمە ۋە بە يارمەتى يە گەرە گەرەكانم و دكو جەنابىر .. ئىستان بۇ ئەو ھاتوۋمەتە خزمەتقان..).

بەلام، ۋەلام و پاداشتەكەى ئەتاتورك بۇ قاسم جېرى ناپاك دەرکردن و قسەى ناشىرىن بوو، ۋە پىئى وت (تۇ بۇگەنكەى خوت بە كەك ئەھاتى ئىستا .. بۇ ئىمە ئەكەيت .. چاك تر وايە پىش ئەوھى سزات بىدەم و تاوا .. رت بىكەم، چونكە تۇش ھەر لەگەل شۆرشگىزەكانا بىيىت بىرۇ دەرە ۋە .. دەى ..) ئەويش بى ئابروانە كە چارەنوسى ھەموو ناپاكيكە ئىستا بە سەرشۆرى لە (ۋارتق) ئەزى .. بەلام گەلى كورد ھەر بە گلاۋەى ئەزانىت و بى بەرىيە لە ھەموو ئەو كەسانەى خۇيان بە كورد ئەزانن و ناپاكى لە ئامانج و مەسەلەى كوردو بزوتنە ھەو رىزگارى كوردستان ئەكەن.

خنگاندنى قارمانانى شۆرش

ئىنجا بىيىنەو سەر جۆرى خنگاندنى قارمانەكانمان.. كە كاتى شۆرشگىرەكان لە ۲۴ ى نىسانى ۱۹۲۵دا گىران، كۆمىتەى سەروى ئىسقلالى كوردىش كە لەو و بەر گىرا بوو لە ۲۴ ى مايسى ۱۹۲۵دا فەرمانى خنگانىيان دەرچوو، بە دامەزراندنى كۆمەلى ئىستقلالى كورد تاوانبار كران، تاكو ۲۷ ى مايس لە بەنديخانەدا ھىشتيانەو بۆ سزادان و جۆرەھا ئەشكەنجە، بەو پىيە بى وىژدانانەى خۆيان سزايان ئەدا.. لە رۆژى ۲۷ ى مايسى ۱۹۲۵دا، ھەر ھەوت كارگىرەكەى رەھا كۆمىتەى سەرووى (كۆمەلى ئىستقلالى كورد) "شىخ عەبدولقادرى نەھرى، دكتور كەمال فەوزى، دكتور فوئاد، شىخ محەمەد، شىخ عەبدولقادر، كورسەعدى، حاجى ئەختى محامى، خوجە عەسكەرى" لە دياربەكر لە سىدارە دران، وە ھەندىكى كەيان لەگەل شىخ عەبدولقادرا مەھاكەمە كران، بىيارەكانىيان دوا خست بۆئەوھى لەگەل شىخ سەعيدا مەھكەمەيان بكن، ئەو بوو رۆژنىك پىش خنگاندنى شىخ عەبدولقادرو ھاوپىكانى واتە لە ۲۶/مايسى ۱۹۲۵دا دەستيان كرد بە مەھكەمە كردنى شىخ سەعيدو ھاوپىكانى و لە ئەنجامدا تاوانباريان كردن بە دامەزراندنى ھكومەتى كوردستان و جيابونەو بوونە ھۆى ھەلگىرسانى شۆرشەكە، بەو جۆرە مەھكەمەيان ھەتا مانگىكى خايان، لە پاشا لە رۆژى ۲۷ ى حوزەيرانى ۱۹۲۵دا بىيارەكانى مەھكەمەيان خويندەو كە بە شىخ سەعيدەو (۱۰۳) كەسيان فەرمانى خنگاندنى درا بەسەراو ئەوانى تىرىش لە (۲۰) سالىيەرە تا بەندى ھەتا ھەتايى

بیان گره، نهو مه حکمه چه په له که ناوی خوئی نابوو (مه حکمه می نیستقلال) فرمانی نارهوای به سهر دان، نهو (۱۰۳) که سهی که فرمانی خنکاندنیان دراه به سهر (۴۷) یان له سهر کردهو پیاوه گه وره کانی کورد بوون و (۵۶) که سه که می تریشیان له لاه دهر که وتوو چاپو که جگر سوره کانی کورد بوون.

له شهوی ۲۸ ی حوزهیرانی ۱۹۲۵ دا، مانگه شهوئیکی تریفه داری زور خوش بوو له سهعات ۱۲ ی شهوی زهوا، ده ستگای مه حکمه می نیستقلال چه په لی تورکی هر (۱۰۳) یان دانه پیش بو سهر نهو ریزه قه ناره یی که له سهر شوروی (دیار به کمر) بو یان هه ل خستبوون، له کاتی له سینداره دانیشیانا وهستا بوون به دیاریانه وه. نهو سهر کرده کوردانه ی له سینداره دران و به تهواوی ناسرابن نه مه هندیکیانه که توانیمان ناویان بزاتین (شیخ سه عیدی پیران، شیخ شریف، شیخ عه بدولای مه له کان، کامل بهگ، بابان بهگ، شیخ شمسه دین، ره شید بهگ، تهیمور بهگ، ره ئیس به حری، مه قسود بهگ، عه لی بهگ، حسین بهگ، مه لا جه میل، نوح بهگ، یوسف بهگ و. ز له گه ل نهوانی تریشدا) ^{۱۷}.

شیخ سه عیدیان له لاه و راگرت و نهوانیان یه که یه که نه برده سهر سینداره وه لیان نهواسین، به لام هیچ کامیان لوچی گرژی و پی ناخوش

^{۱۷} زور کهس له سینداره دانی شیخ سه عیدی پیران و هاوړنکانی له بهرواری ۲۹ ی حوزهیرانی ۱۹۲۵ داننن، رهنکه وای دابنننن که گوايه له سهعات (۱۲) ی نیوه شهو بهر لاه له سهر ۲۹ حوزهیرانه، به لام هه موو کورده کانی تورکیا ۲۸ ی حوزهیران دانننن به له سینداره دانیان، چونکه له پیش سهعات ۱۲ دا بردویانن بو سهر سینداره له سهعات (۱۲) دا ده ستیان کردوه به خنکانیان، له بهر نهو راستی بهرواری خنکاندنیان نهی ۲۸ ی حوزهیران دابنننن به یاد کردنه وه یان.

بوونى نەئەكەوتە ئاۋچەوان، بەلكو بەروويەكى خوشو (بىژى كوردستان) ھە پەتەكەيان ئەكردە گەردنيان.

كە ھەموويان كردن بە دارا جگە لە شىخ سەعید كە دواكەس بوو، ئىنجا ھاتن پەلى ئەويشيان گەرت بۆ سەر سىدارە، بەلام ئەو بە زەردەخەنە ھە دەستى لە دەستيان راپسكان و خۆى چووە لای سىدارەكە سەرى ھەلچرى بۆ ئاسمان، سەيرى مانگى ئەكرد كە خەرمانى دابوو، وایان ئەزانى، ئەبى فرمىسك بەسەر ریشە سپىيەكەيا بىتە خوارەو. بەلام بە پىچەوانەو بە زەردەخەنەيەكى پەر لە ھىواو، وەردە وەردە چاوى ھەرگىزا بەلای دەستى ھەكەمەكەو كە لەلایەو ھەستا بوون و رووى تىن كردن و وتى:

(ئەمشەو مانگە شەو. سوپاس بۆتۆ خواى گەورە كە ئىمە شەويشمان ھەر رۆژ، چونكە دەرومان تارىكى تيا نىيە. ھە ئەمروش ئىمە ئەبىنە قۆچى قورىانى بۆ ئازادى كوردستان. ھە ئىمە بەرگەيەكىن لەو قورىانيانەى لاشەكانمان ئەكەين بە پرد بۆ ئەو ھى كورد بەسەريا بپەرتەو بۆ بەرى رزگارى و ئازادى. ھە ئەو مانگە جوانەى كە بە ئاسمانەو خەرمانى داو ھە ئەدرەوشیتەو ئەو ھىواى كوردە. ئەو ئەستىرە گەشانەى دەورو پشتیشى ئەو قۆچانەن كە لە رىئى كوردستانا بەخت بوون و ئىستا بە ئاسمانى كوردستانەو پەرشنگ ئەدەن ھە ئەدرەشینەو، پىويست ناكات كەس بۆ ئىمە بگرى، ھە داواى ئىمە كەس و كارمان ھەموو كوردنك ئەو ھە تەنانەت دليشيان تەنگ ئەبى، بەلكو پى بەكەن و شانازى بەكەن كە ئىمە لەرىئى خواو كوردستانا ئەپۆين و دوعاى خىرمان بۆ بەكەن. بەلام ئىو بۆ خۆتان بگرين ھەى تاوانكارىنە كە رۆژنك يەت گەلى كورد ئەم رۆژەتان يەنیتەو بەر چاو.)

ئەمەي وتو دانەوى يەو بۇ زەوىو مشتىن لە خۆلەكەي ھەلگرت و
ماچى كردو سەرى بۇ ئاسمان ھەلپىەو (وتى خوايە خۆت ئاگادارى
ئىمە لە پىناوى ئەم خاكە پىرۇزەدا ئەپۇين، كە پىنى گلاوى نۇرداران و
بيگانەي ئى بېرىن...) ئەمجارەش مستە خۆلەكەي دەستى ماچ كىردەو و
وتى (..) بەلنى ئىمە لە رىئى تۇدا ئەرۇين، تىكامان ھەر ئەو يە ئەو
خوينەي ئىمە ھەموو شەھىدان كە ئەرژىنە سەرت بىكەي بە گولانە
سورە لە ھەموو لايەكا، بۇ ئەو ي نىشانەي خوين رشتنى ئىمە و تۆلە
سەندەو ي خەلكى كوردستان بىن...) ئىتر ژەندىرەكان گە يىشتە
تىنيان و خۇيان بۇ رانەگىراو بەسەريانا خوپىو بىن دەنگىيان كىرد، بە
رقەو پەتەكەيان كىردە گەردنى و لەقەنارەيان دا.

بەو جۇرە (۱۰۳) سىندارە، ھەريەكەي لاشەي كوردىكى پىنو
ھەلواسرا بوو، بەرىز وەك قولاپى قەسابى لەسەر شورەكانى ديار بەكر
رىز كىر بوون.

ھەرگىز

لەبىر ناچىن

بەو جۆرە، ئەو (۱۰۳) قارەمانانەمان لە ۲۸ ى جۆرەيرانى ۱۹۲۵دا لە شارى (دياربەكر) بە دەستى كاربەدەستانى فاشىزمى توركيە لە سىندارە دران.

ئىنجا ئەو يادە ئەك تەنيا ھەر ئەو رۆژە بوو كە (۳۵) سال لەمەوبەر ژەندرمە بەكرى گىراوەكانى توركيە لە شارى (دياربەكر) ى خەباتكەرى جوانكylanەدا (۱۰۳) سىندارەيان لەسەر شورەكان بەريز بۆ نىشتىمان پەرەيرانى كورد ھەنخست.. شارى دياربەكرى جوان و رازاوە و بى تاوانيان بە خونى كۆرپەكانى خۆى سور كردو پى تاوانيان نايە سەر خاكە بە نرخە پىروژەكەى.

ئىنجا ھەكو وتمان ئەو يادە بەنرخە تەنيا ھەر ئەو ئەو ئەبوو ھەك روداويك ھەر ئەو رۆژە باس كرايى و ئىتر باسى نەمىنى، بەلكو گەلى كورد ئەمە (۳۵) ھم جارىەتى يادى ئەو ئەكاتەرە كە (۳۵) سال لەمەوبەر ژەندرمە تاوانكارە كۆنەپەرستەكانى تورك دژى ئازادى گەلەكەمان ھەستان و قارەمانانى شۆڭشە خونناوئە مەزنەكەيان لە سىندارە دايىن.

وہ نەبى نەتەوہى كورد ئەوہى لەبىر بچىتەوہ.. بەلكو سال لەگەل سال زياترو بە پەرۇش ترەوہ كۆرپەكانى كوردستان ئەمەيان لەبىر ناچىتەوہ يادى نوئى ئەكەنەوہ..

وہ ھەنەبى ئەو شەھيدانە كە خونيان رژايە سەر خاكى كوردستان بەبىن خاوەن لە ترسى ژەندرمەكانى تورك ئىژرايىن!!.. نەخىر.. بە

پىچەوانىمۇ، بەلكىم ھەرچەندە ژەندىرەمى بىي وىژدانىمى بەككى گىراۋەكانى ئىمپىريالىزمىمى بە دىي خەللى كوردستانىمۇ خىستىيانىمۇ گۆرۈمۇ... بەلام گىيان دىي ھەممۇ كوردلىك لى دوايانىمۇ لىگەل تەرمە پىرۈزە شەھىد كراۋەكانىيانا لىرۈيىشتىن و بە سىرۈدى (شەي رەقىب) ھۇ، رەۋانىي دوايانىيان كىردىن..

ئاسۋى كوردستانى خۇشەۋىست ۋەك بە خۇيىن گىرا بىي سۈر ھەنگەرا. دايىكە خۇشەۋىستە بەسالا چۈۋەكەمان (كوردستانى دىل ھەلقراچاۋ) چراۋگەي فرمىسكى خۇيىنىيى بەسەر سىنگو روىا ئەھاتە خوارەۋە..

بەئىنىيى دا ئەو كۆرپانەي لىمەۋلا لى دايىك ئەبىن، ئىتىر ئەبىي بەو خۇيىنە گەشە سۈرە شۇر شىگىرەي شەھىدەكانىان گۆش بىكىرىن و شەو نىخونىيان بەسەرەۋە بىكىشىن تا پەرۋەردەۋ گەۋرەيان ئەكات. بۇ ئەۋدى بىتۈانى لى ئەنجاما ئەك تەنھا تۆلەي كۆرپە شەھىدەكانى پىي بىكاتەۋە، بەلكىم بۇي بىنە سۈارەي پارىژەرو سۈپايەكى جىگەر گۆشە قىر لى زۇردارو بىيگانەي ناۋلانەكەي خۇيان بىخەن و نەھىلن لى سىنور بىيىن بەم دىۋا، تاكى تۈزى ھەناسەي ھەۋانەۋە بىدات و پىشۋو ۋەرگىرى و ئىتىر تۈشى دەردى سەرى و بىي دەرەھەتى ئەبىي.

ھەر بۇ ئەۋەشە كە مىژۋەكەمان ناھىلنى ئەۋەمان لىياد بىچىتەۋە.. ئىمەي كوردىش ھەتا ھەتايە ھەر يادىيان ئەكەينەۋە ھەممۇمان بەيەك دەنگ ھاۋار ئەكەين، بىژى يىادى شەھىدانى رىي رىزگارى كوردو كوردستان.

بەغداد - غوزىزى

۲۸ جۈمھۇرىيىتى ۱۹۶۰.

شورشه که ېو سهرنه که ووت

له ېېن ښمې کورد له هؤيه بنچينه يي يانه بزائن که بوون به هؤي
کوژانده موو سهرنه که ووتلې له شورشه مزنه يي ديار به کر، ېو له هؤي
په ندو رانه ي ڼ و مرگړين و جارنگي تر توشې له هه لانه نه ېينه وه،
له وښ له مانه بوو:

۱. له هه له گوره يي کوميته ي سهرې کوملې نيستقلال کورد،
که هه موو نه يني يه کاني کوملېان خسته به رده مي کا برای گهړکي
تورکي، که خؤي کردبوو به ښنگلين وه ېو به هؤي له هؤي حکومتې
تورکيا هه موو نه يني يه کاني کومل بزائن و به نارمزوي خؤي له کورد
بدات.

۲. به هه له چورني رمزاي برای يوسف زيا و کورده کاني له رمزوم له
نارمړکي له بروسکه يي يوسف زيا ڼ ي دابوو ېو ناگاداري له
به تليسه وه.

۳. بهر بهر کاني له نيو عشايره کاني کوردا له سهر رووناکي
له شکري هه ميديه که سولتان عه بدولعه ميد دروستي کردبوو هر ېو
له نياز ه.

۴. ساوايي کوملې نيستقلال کوردو جينگير نه بووني به تهواوي
له ناو دلي خه لکي کوردستانا.

۵. ده ست کردن به شورش پيش له کاته ي کوملې نيستقلال
کورد داينا بوو.

۶. نا پاکي (قاسم جبري) ېېن فې، که به قه در هه موو هؤيه کان کاري
کرده سهر کوژانده ي شورشه که.

بیتنامی شینگ سہریہ اکائی شہزادہ

١٨ تورکان، عوسمانیان داخه کم به ناوی دین و خه لافستی
ئیسلامی یه وه ئه مه (٤٠٠) ساله ئیمه یان بهر بهر دیل و ژیر ده ست
کردوه، وه بهر وه تاریکی و نه زانیان بردوین، وه پری نه هاتیان
هیناوه ته بهرمان، خو یان مردووی به شی زینده خوژن، وه له گه ل خو یان
ئیمه ش کیش نه کهن، ئیتر مل که چی بۆ زوړداران و تاریکی په رستان.

ئەم توركانە ھەر لە مېژدوھ بە كۆچەرى ھاتونەتە ئاومان وە بەفېر
فېل خۇيان دامەزاندوھ، ولاتى ئىمەيان وئىران و داگىر كردوھ،
كوردستان ھەرگىز وەك ئەمېر كاول نەبووھ وە ئاوا ھىلانەى
بايەقوشان و شوئىنى گورگان و بوزقوردانى تۇرانيان نەبووھ، ولاتمان
وابى بەشو ھەرئار نەبووھ بەلام حالى ئەمېرمان سەرگەردانى و
مالوئىرانىيە، وە ھىچ كوردىك، ھىچ دىندارىك قبول و پەسەندى ناكات.
پىئويستە لەسەر ھەمووان لەم ژيانە تال و بى بەختىە خۇمان رزگار
بەمەن لەبەر ئەوھ پىئويستە لە رىزگەى راست و ھەق يەرستى لا نەدەين،

١٨. ئەم بەیاننامەیەم لە گۆڤاری رۆژی نوێی ژمارە ٧ سالی یەکەمە وەرگرت، کە نوسراوە لە ٤ی مارتی ١٩٢٤دا بڵاوکراوەتەوە، بۆ ئەوەی بڕوای هەموو روداوێکیان بڕاتستی بنوسم هەر لەو هەفتالە پەنا هێنەرم پرسی کە خۆی خەلکی دیار بکەر، وتی شوێنیش دیار بکەر لە رۆژی ٨ی شوباتی ١٩٢٥دا دەستی پێ کرد، وە ئەم بەیاننامەیەش بیست و پێنج رۆژ دوای ئەوە دەرکرا واتە لە رۆژی ٤ی مارتی ١٩٢٥، وە بە هەموو ناوێکیانیش شوێنیدا بڵاوکرایەوە.

له مردن نه ترسين له رى هق سه ندنا نه به زين، بۇ هه ستى ناوبانگى بايران و گهل و لاتمان خۇمان و گيانمانى بۇ فيدا بگهين.

بهرامبەر به سه ربازانى تورك به تايبه تى بهرامبەر به نه فسه ران و سه روك و قوماندانه كانى تورك كه ده رياره ي ژنو و كچ و منالانمان زۆر بى به زه يى يانه نه بزونه وه، وه به پىچه وانه ي دين كوشتار نه كهن، بوه ستن با تۆله ي ئەم به سه زمان و بى ده سه لات و بى چه كانه بسى نىن و خو نىيان ون نه كهين، به لام بهرامبەر به ديل و زامداران نه رم و نىان بن..

بهرامبەر به سه ربازه توركانه ش كه شه پ ناكه ن و خۇيان به ده ست ئىمه وه نه ده ن (ته سلیم نه بن) پىو يسته نه رم و نىان بىن و وه ك براى خۇمان ره فقاريان له گهل بگهين له شه را ده ستقان نه له رى، له مردن نه ترسن چونكه ژيانىكى هىچ و پوچ دوور له جيهان، ژيانى بى به شى و بى ده سه لاتى ژيانى پر خه م و سه زاو ناسۆر خه فه ت و كه سه اسى بۇ هه موومان شه رمه زارى به، مردنكى نازايانه گه ليك له و ژينه خۆشتره.

ناشكرايه كه تورك بى په يماننن و بهرامبەر به كورد زۆر زۆرداران وه نامردانه نه جولىنه وه، ئىمه ي كوردىش نه بى ده رسىكى نه وتۆ به توركان بدهين كه هه رگىز له بيرىان نه چىته وه، وه روو ره شى و ره فقارى گورگانه ي توركان بۇ هه موو جيهان ده ركهين كه چۆن بى كه لك و ويرانه په رست و گورگو درنده و خو ئىنخۆن.. له باتى له ناو ئەم زۆرداران وه بى كه لك بژىن به كۆمه ل مردن له رىگه ي هه ق و رزگارى دا شه هيد بوون گه ليك شيرىن و خۆشتره.

تا مردن ئىمه مانان بۇ نه و برا كوردانه، بۇ نه و منداله نازدارانه كه له دواى ئىمه نه ژىن نه بى مه شق و ده رسىك له گيان بازى ئىمه وه رگرن، وه بۇ دواوژى ژيانىان گه وه رىكيان پى ببه خشىن. تا له رى هق

پەرسىتىۋىزگارى لاندەن و بەرەو روناكى ژيان بېرۇن، بيان جولىنى ..
 ھەلەندەن بابە رويەكى سورەو بەرەن. باھەموومان لەرىنى ئازادى و
 سەرفرازىدا بەكۆمەل بەرەن و ناو نىشانىكى بەرەن بۇ ئەتەكەمان
 پەيدا بەكىنى و براپەتى بەكۆمەل كۆشش كەردن و راپەرىن زۆر
 بەرەن، وە ئەبى بەجىھانى رابگەيەنن كە ئىمە بەرامبەر زۆردارى و
 نارەوايى و نادادى راپەرىن و بەرەنگارى بويەتەو، ئەبى ھەلەندەن
 لە ھەردو دىيادا براپەتىمان راگرەن و ھەق پەرسىتىمان پەروەردە كەين
 تا بەرامبەر خواو ھەق و ئادەمىزاد شەرمەزار نەبىن و لە ھەردو دىيا
 بى بەش نەبىن.

ئەى گەلى كورد، چاكە خراپە بەدەست خۇمانە (بە بېرە كەردەو
 خۇمان نەبىن ھەرگىز رىزگارمان نابىن، وە لە تارىكى يەو ناگەينە روناكى)
 ئەبى كۆشش بەكىن ئىنجا ھەردو دىيامان دەست كەوئ، لەژىر
 زۆردارى توركانا زۆرماينەرە ئەگەر ھەر چاۋەروانى ئەوان بىن بى
 دەست و بىگيان بۆگەن ئەكەين و ئەزىن.

ئەمە چوار چەرە ھەتتا ئەمە توركان مەشقى كەنە دۆرمانىەتى و
 تەمەلى و بىكارى و يەكتەر كۆشتن و تالان كەردن و مال و ئران كەردنمان دا
 ئەدەن، ھەرگىز نەزاكەت و نەرم و نىانى و يەكتەرى خۇش وىستەن و ئى
 بوردن و زانست و ھونەريان فەن نەكەردىن. ھەمىشە رىو شونى
 كۆچەرىتيان نىشان داوين .. تاكەى واسست و بى كەك دۆرمان بە يە
 بىن؟ .. ئىتەر رۆيشتن لەسەر مەشق و رىگەى توركان رۆيشتن بەس بى ..
 ھاركارى لەگەل (كەمالىەكان) بۇ كوردان چ بۇ دۇنيا و بۇ ئاخىرەت
 نەھاتى ئەبەخشى .. ئىتەر بەرەو روناكى و ئازادى بەرە براپەتى و
 ئادەمىزاد پەروەرى ..

کوردان، ھەر لە چەرخى (مەم و زین) ھوہ تا ئەمڕۆ ژيانمان ساز
نەکرد، گيانى پاکی و باوو باپریانمان شاد نەکرد. ئاواتى ئەحمەدى
خانیمان ئەمینایە دى، بۆیە پەرنیشان و سەرگەردان ئەزین و دوژمنانمان
بەخۆشادکرد.

ئیتەر گيانى ئەحمەدى خانى، دەنگى شیرینی ئازادى (مەم و زین)
بولند بکەنەو، ئاواتى باوو باپریانمان بژینەو، ئامانجیان بێننە دى.
ئەى گەلى کورد، زۆر باش ئەزانن کە لە رۆژى رەش و نەھاتیدا تورک
ھاوارى بۆ کورد ھیناوە، بەلام لە رۆژى خوشیدا نەتەوێ کوردی
نەناسیو، وە لە دەست کەوتەکانمان کوردی بێ بەش کردو، وەنە
ھەر ئاوا بێ پەیمانى نواندبێ و پەیمانى شکاندبێ، بەلکو کە بۆشى ھەل
کەوتبێ نیزو سۆنگى یەکەشى دەرھیناوە و بەرھو سەنگى کوردی
ناراستە کردو. بەم رەنگە نامەردانە بە خیانت پاداشتی کوردی
داوەتەو. فاعتبروا باولى الابصار.

شیخ سەعیدى ئەقشەندى - پیران.

ژيانى شىخ سه عىدى پيران

* شىخ سه عىد كوڤى شىخ مه حمود كوڤى شىخ عه لىه، له سالى ۱۸۶۵ى زايى له دئى (گادار) له كوردستانى توركي هاتوته دنياوه.
* له دواى شهوى توژى نه شو و نماى كردوو و گه و ره بووه چوته دئى (پالو) كه نه كه ويته ناحيه ي "مه نشى كورد" لىواى "گه نچ" هوه.
* شىخ سه عىد له سهر ده ستي شىخ مه حمودى باوكيا ته رىقه ته نه قشبه ندى و هرگرتووه كه باوكيشى له (شىخ عه لى) باوكى و هرگرتبوو، وه شىخ عه ليش له (مهولانا خالد).

* شىخ سه عىد له شهرع و رى و شوين و راويزى نايىدا زور شارما بوو ده ستيكى بالاى هه بووه، باوكى زورى خوش ويستوو چونكه گه لى زيرهك و چالانك و چاونه ترس بووه، گه لى هه ليه ستي به كوردى و عه ره بى و فارسى و توركى وتوو.

* كه باوكى له سالى (۱۸۹۶)ى زايىنى دا كوچى دواى كرد شىخ سه عىد ته مه نى (۳۱) سالان بوو، بوو به جى نشينى باوكى له هه موو كارو بارىكا.

* له دواى مردنى باوكى چوو (خه نس) جى نشين بوو، له وئ بوو هه تا ژه ندرمه كانى نه تا تورك زورىان بو هينا، بو شهوى خوى له و زور بو هينا نه رزگار بكات هه لسا له (خه نس) هوه چوو بو دئى پيران بو مالى (شىخ عه بدولر هجيم) ي براى له وئ مايه وه... هه تا تهنگ پى هه لچينى ژه ندرمه كانى نه تا تورك له و روزه وه چوو دهره وه بوو به هوى هه لگيرسانى شوڤش له ۸ى شوباتى ۱۹۲۵ى.

* شینخ سەعید کوردو کوردستانی لە سەرۆ هەموو ئامانجێکی
نەگرت و بۆ سەرکەوتن و رزگار بوونی هەولی ئەدا بۆیە لە هەموو
کۆمەڵ و رێکخراوەکانی کوردستانا بەشدار بوو و سەرکردەیی شۆپشی
دیاربەکری خوێناوی کردو لە پیناوی ئازادی و رزگاری کوردو
کوردستانا لە رۆژی ٢٨ ی حوزەیرانی ١٩٢٥ دا لە گەڵ (١٠٢) کورد
پەرۆری ترا بە دەستی کار بەدەستانی تورکیا خنکینرا.. هەر
(١٠٢) کەسەکیان کران بە وریزە قەناریەدا کە لە سەر شۆرەکانی دیاربەکر
وەک قولاپی قەسابی بۆ شۆپشگیرانی کورد هەلخرا بوون.

سەرچاۋەكان :

شەرەفخاننى بەتلىسى	شەرەفنامە
علاىن سجادى	شۈبھەكانى كورد
صدىق الدولوجى	ئىماراتى بەدىنان
رفىق حلمى	ياداشتى (بەك)
ئۆزگەنى پارتى دىمكراتى كوردستان	پۇرنامەى خەبات
بلەچ شىركۆ	القضية الكردية
ژمارە ۱۳-۱۴/۱۹۲۶	گۇفارى دىارى كوردستان
محمد عزت	سيرة مصطفى كمال
نعروف چياوك	القضية الكردية